

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Diplomová práce

Magdaléna Juráková

Praha, 2011

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra studií občanské společnosti

Občanská participace a organizace třetího sektoru

Diplomová práce

Magdaléna Juráková

vedoucí práce:

Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc.

Praha, 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval/a samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužil/a k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

Magdaléna Juráková

Děkuji Doc. Marii Dohnalové za vedení mé práce, její kritické připomínky a vstřícný přístup.

Obsah

ABSTRAKT	7
SUMMARY.....	7
KLÍČOVÁ SLOVA.....	7
1. ÚVOD	1
2. OBČANSKÁ PARTICIPACE	4
2.1 DEMOKRACIE A SDRUŽOVÁNÍ.....	4
2.2 OBČANSKÁ SPOLEČNOST A OBČANSKÁ PARTICIPACE	6
2.3 SOCIÁLNÍ KAPITÁL A JEHO VÝZNAM V ZAPOJOVÁNÍ OBČANŮ NA MÍSTNÍ ÚROVNI.....	7
2.3.a <i>Grassroots participace</i>	8
2.3.b <i>Občanství</i>	10
2.3.c <i>Občanské dovednosti</i>	10
2.4 ORGANIZACE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	12
2.4.d <i>Strukturálně-operacionální definice OOS</i>	13
2.5 ROLE ORGANIZACÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	14
2.5.e <i>Participační role v procesu zapojování veřejnosti na místní úrovni</i>	17
2.5.f <i>Ekologické organizace</i>	19
2.5.g <i>Ekologické organizace a jejich působení na místní úrovni</i>	20
3. LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA OBČANSKÉ PARTICIPACE V ČR.....	24
3.1 AARHUSKÁ ÚMLUVA	24
3.1.a <i>Právo na informace v právním řádu ČR</i>	25
3.1.b <i>Dotčená veřejnost</i>	26
3.1.c <i>Poskytování informací</i>	26
3.1.d <i>Účast veřejnosti</i>	27
3.2 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ A OBČANSKÁ SDRUŽENÍ.....	28
3.3 ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A OBČANSKÁ SDRUŽENÍ	29
3.3.e <i>Proces EIA</i>	32
4. ÚČAST VEŘEJNOSTI NA ROZHODOVÁNÍ.....	35
4.1 ÚČAST VEŘEJNOSTI NA ROZHODOVÁNÍ NA ÚROVNI EVROPSKÉ UNIE	36
4.1.a <i>Evropská dobrá správa</i>	37
4.1.b <i>Veřejné konzultace</i>	39
4.2 ÚČAST VEŘEJNOSTI NA ÚROVNI STÁTU	40
4.2.c <i>Rada vlády pro nestátní neziskové organizace</i>	41
4.2.d <i>Princip Partnerství</i>	41
4.2.e <i>Legislativní pravidla vlády</i>	43
4.2.f <i>Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů</i>	43

4.3	ÚČAST VEŘEJNOSTI NA MÍSTNÍ ÚROVNI	46
4.3.g	<i>Participační žebřík</i>	47
4.3.h	<i>Participační techniky</i>	49
4.4	ÚČAST VEŘEJNOSTI A STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ NA MÍSTNÍ ÚROVNI.....	51
4.4.i	<i>Specifika účasti veřejnosti na strategickém plánování měst a obcí</i>	52
4.4.j	<i>Místní Agenda 21</i>	53
5.	OBČANSKÁ PARTICIPACE NA MÍSTNÍ ÚROVNI: BŘEZHRAD.....	56
5.1	PŘÍPADOVÁ STUDIE BŘEZHRADU.....	57
5.1.a	<i>Metodologie</i>	57
5.2	MÍSTNÍ ČÁST BŘEZHRAD.....	60
5.2.b	<i>Legislativní rámec participace-Březhrad.....</i>	61
5.2.c	<i>Informování občanů o investičním záměru</i>	62
5.2.d	<i>Postup občanů Březhradu</i>	63
5.3	PŘÍKLAD BŘEZHRAD KONČÍ.....	67
5.4	SHRNUTÍ PŘÍPADOVÉ STUDIE	68
6.	ZÁVĚR	71
7.	LITERATURA	74
8.	PŘÍLOHY	82
9.	O AUTORCE.....	95
10.	SLOVNÍK DŮLEŽITĚJŠÍCH JMEN A POJMŮ	96
11.	REJSTŘÍK	98

ABSTRAKT

Práce analyzuje participační procesy a postavení organizací občanské společnosti v nich s cílem zjistit, jakou úlohu mají tyto organizace v rozhodovacích procesech na úrovni evropské, státní a místní. Participační proces vymezuje převážně v oblasti ekologie a územního plánování na místní úrovni. Ukazuje postavení občanů a občanských sdružení ve správních řízeních a jejich postavení v územním plánování.

Na příkladu Březhradu demonstruje, jak účinná participace, ve které občané využívají svých, práv může odvrátit již učiněné rozhodnutí.

SUMMARY

The thesis focuses on relation between civic society organizations and citizen participation, particularly in development planning on local level..

The thesis analyses the rights citizens and their associations have when they want to gain information about environmental issues and when they want to take part in administrative procedure.

It shows the ways of citizen participation on European, state and local level. The case Of Březhrad demonstrates how citizens use their rights to take part in decision making process wit local authorities to stop an investment project that would have considerably lowered the quality of their live in the community

KLÍČOVÁ SLOVA

Občanská participace, organizace občanské společnosti, sociální kapitál, ekologické organizace, ochrana přírody, územní plánování, Aarhuská úmluva, občanské sdružení, účast veřejnosti, rozhodovací procesy

1. ÚVOD

Občanská participace, také nazývaná zapojování veřejnosti, nebo účast veřejnosti v rozhodovacích procesech,¹ je v poslední době velmi diskutované téma jak v Evropě, tak i v České republice.

Cílem práce je

- zjistit, zda jsou v České republice dostatečné participační podmínky.
- zjistit jaká je úloha organizací občanské společnosti v oblasti zapojování veřejnosti.

K ověření cílů práce jsem zformulovala následující výzkumné otázky:

- Jaké zákonné podmínky mají organizace občanské společnosti pro účinnou participaci?
- Jaké další podmínky mají organizace občanské společnosti na úrovni Evropy, státu a obce pro účinnou participaci?
- Jaké formy občanská participace nabírá na místní úrovni?

V České republice jsou, podle mého názoru, dvě oblasti, ve kterých je občanská participace častá. Je to oblast sociálních služeb a komunitního plánování, které je pro krajské úřady povinné.² Vytvoření komunitního plánu tak, aby odpovídal potřebám občanů, se podle mého názoru neobejde bez účasti veřejnosti.

Druhou oblastí je **ochrana životního prostředí**, která velmi úzce souvisí s územním plánem a rozvojovou strategií především **na místní úrovni**. Tyto strategické dokumenty ovlivní život občanů na několik let dopředu, je proto žádoucí, aby se na jejich přípravě

¹ Mám zde na mysli především procesy, ve kterých se rozhoduje o podobě strategických dokumentů typu Národních akčních plánů, Plánů rozvoje měst a obcí, apod. a legislativní návrhy od zákonů až po obecní vyhlášky.

² Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

aktivně podíleli. V této práci se výhradně zabývám občanskou participací v oblasti životního prostředí a s ním souvisejícím územním rozvojem.

Participační podmínky analyzuji ve vztahu k platným právním normám České republiky na straně jedné. Participační rámec v České republice je tvořen také formami zapojení na jednotlivých úrovních správy a to evropské, státní a místní. K zjištění odpovědi na výzkumnou otázku proto popisují podmínky pro účast veřejnosti na jednotlivých úrovních. Zaměřuji se na konkrétní podmínky, které jednotlivé správní orgány poskytují pro participaci. Na úrovni Evropa to jsou veřejné konzultace, na státní úrovni postupy účasti veřejnosti na legislativních procesech prostřednictvím legislativních pravidel vlády a posouzení stanovisek dopadu návrhu politik či strategií (RIA). Na místní úrovni vycházím z participačního žebříku Sherry Arnstein a uvádím příklady participačních technik ve vztahu k třem základním rovinám „žebříku“ a uvádím vybrané techniky ve vztahu k místní Agendě 21 a činnostem Místních akčních skupin.

Participace je široký pojem, vychází z mnoha teoretických východisek, která se vztahují k demokratickým principům společnosti, důvěrou v instituce, znalostí občanských práv a podobně. V první části práce se proto zabývám teorií sociálního kapitálu a občanstvím. Domnívám se, že mají zásadní význam pro občanskou participaci. Jen obtížně se mohu zapojit do rozhodování ve své obci, když se nestýkám se sousedy, nechodím do místního obchodu, atd. A podobně obtížné pro mě bude účastnit se rozhodování v obci, když nemám důvěru v zastupitele, nevěřím, že mohu svým jednáním přispět ke změně a neznám pořádně svá práva.

Jaká je úloha organizací občanské společnosti v zapojování veřejnosti? K zjištění odpovědi na tuto otázku vycházím z dostupných teoretických poznatků o rolích organizací občanské společnosti. Zabývám se především participační rolí, také nazývanou advokační ve vztahu k zapojování. Jakým způsobem organizace občanské společnosti k tomuto procesu přispívají. V souvislosti se zaměřením práce, se zabývám v první části zabývám organizacemi, které si pro svou činnost zvolili ochranu přírody.

Na případu Březhrad ukazují jak občané využívají svých občanských kompetencí a rozvíjejí mezilidské vazby k tomu, aby se postavili proti rozhodnutí vybudovat v blízkosti jejich domů halu na sklad oceli. Analyzuji kroky občanů Březhradu ve vztahu k platné legislativě a formy spolupráce s dalšími místními organizacemi občanské společnosti.

Uvádím příklady participačních technik, které občané použili a ve vztahu k participačnímu žebříku S. Arnstein analyzují míru zapojení.

K ověření výzkumných otázek a zjištění cílů používám metodu obsahové analýzy dokumentů. Ve vztahu k zákonným participačním podmínkám to je Listina základních práv a svobod, zákon o sdružování, o ochraně přírody a krajiny a stavební zákon. Dále návrhy metodik pro zapojování veřejnosti a další zdroje.

Pro získání informací k případové studii, používám metody **polostandardizovaných** rozhovorů se dvěma členkami sdružení za Zdravý a bezpečný Březhrad a s členem přípravného petičního výboru zkoumám úředních dokumentů týkající se sporu mezi Magistrátem města Hradec Králové a občanským sdružením a dále články z místního tisku.

2. OBČANSKÁ PARTICIPACE

Občanskou participací chápu jako možnost jednotlivců a skupin ovlivňovat politická rozhodnutí. Ve své práci se soustředím na občanskou participaci na místní úrovni. Je obecně známo, že se občané nejlépe zapojují do veřejného života tam, kde vědí, že se politická rozhodnutí přímo ovlivní, ať pozitivním slova smyslu, či negativním, jejich život v místě, kde bydlí.

Jak uvádí Stachová a Čermák, autoři výzkumu zapojování veřejnosti do participačních procesů na místní úrovni, občanská participace je podstatná z hlediska plánování místního rozvoje.

Umožňuje využít potenciálu místních lidí a s jejich pomocí vytvořit rozvojové dokumenty, které budou reflektovat místní podmínky a na jejich základě srozumitelně definují splnitelné cíle.

„Efektivita veřejného a občanského sektoru, jeho schopnost vytvářet strategie, zapojení místních lidí a podniků do rozvojového plánování a podpory, to vše je důležitým předpokladem lokálního rozvoje. Občanská participace se tak stává jedním z hlavních předpokladů regionálního plánování. Stoupající provázanost společnosti, zvyšující se hladina vzdělanosti a přístupu k informacím prostřednictvím informačních technologií omezuje tradiční právo „seshora“ a rozšiřuje kolektivní vyjednávání a komunikaci v plánování, které je pak nazýváno komunikativním, participativním či kooperativním“ (Čermák, 2009: 51).

Pro efektivní občanskou participaci je nezbytná, aby měli občané a jejich obce možnost rozhodovat o záležitostech obce podle svého uvážení. Jednou z podmínek je decentralizovaná samospráva a příznivé legislativní a společenské prostředí. Tyto podmínky pro občanskou participaci v demokratické společnosti. Tyto předpoklady velmi výstižně a nadčasově analyzoval francouzský sociolog a filozof Alexis de Tocqueville.

2.1 Demokracie a sdružování

Alexis de Tocqueville popsal ve své studii o americké demokracii, vznik středních tříd a jejich sklon k rovnosti, která, pokud převáží nad svobodou, vede k otrokářství a

despotismu: „Rovnost může znamenat úctyhodnou snahu znevýhodněných pozvednout se na úroveň privilegovaných, ale může také znamenat touhu nižších vrstev strhnout na svou úroveň vrstvy vyšší. Ve druhém případě je rovnost upřednostňována před svobodou a snadno může nabýt podoby rovnosti v nevolnosti, tedy všeobecného otroctví“ (Keller 2005, 126).

Jak se bránit tomu, aby rovnostářství nepřevážilo nad svobodou? Ze svých pozorování v Americe dochází Tocqueille k závěru, že je to právě politické a občanské sdružování, které omezuje individualismus lidí v demokratických společnostech a vede k prohloubení občanské společnosti, neboť tak si lidé uvědomují, že k dosažení svých zájmů, ať už soukromých nebo veřejných, potřebují své bližní.

Důležitý je podle autora, zájem občanů o místní záležitosti, jelikož „je nesnadné přimět člověka, aby se dobrovolně zajímal o zájmy celého státu, protože sotva chápe vliv, který může mít osud státu na jeho vlastní osud. Ale je-li třeba protáhnout cestu až k hranici jeho pozemku, pozná na první pohled, že je tu přímý vztah mezi touto drobnou veřejnou záležitostí a jeho nejdůležitějšími záležitostmi soukromými, a tak sám, aniž by mu to někdo ukazoval, objeví těsnou vazbu, která zde spojuje soukromý zájem se zájmem obecným“ (Tocqueville 2000: 449).

V občanském sdružování, ve spolcích vidí autor základní prvek občanské společnosti. Prostřednictvím sdružování se lidé učí ovládat svůj individualismus, uvědomují si svou bezmocnost, pokud chtějí své zájmy prosazovat sami.

Důležitá je nezávislost občanského sdružování na vládě, která podle autora pouze diktuje pravidla na rozdíl od spolků, které sdružováním čelí „neduhům“ demokratické společnosti a jejímž prostřednictvím lidé poznávají svou závislost na druhých a učí se vzájemné spolupráci při dosahování svých cílů.

„City a ideje se neobnovují, srdce a duch se nepovznáší a lidský rozum se nerozvíjí jinak, než působením lidí na sebe navzájem“ (Ibid.: 453).

2.2 Občanská společnost a občanská participace

Podle Tocqueville, je občanská společnost nezbytná pro to, aby se občané mohli podílet na tvorbě politických rozhodnutí ve své obci. Je to prostor, který umožňuje občanům vytvářet spolky a asociace a vytvořit tak protiváhu politické moci (Tocqueville, 2000).

Jak uvádí Dohnalová, občanská společnost je „(...) oblast institucí, organizací a jedinců v prostoru mezi rodinou, státem a trhem, v prostoru, ve kterém se lidé mohou dobrovolně sdružovat s cílem prosadit společné zájmy“³ (Holloway, 2001: 5 v Dohnalová, 2004: 63).

Podle Weigleho a Butterfielda⁴, poskytuje občanská společnost prostor občanům, sdružit se a společně se zasazovat o rozvoj místa, kde bydlí tím, že upozorňují na problémy a chtějí se podílet na jejich řešení: „Participační procesy poskytují rámec pro občanskou angažovanost, ke které dochází prostřednictvím společenských aktérů. Občanská společnost se vztahuje k nezávislým společenským organizacím, které poskytují půdu pro zástupce jednotlivců a organizací, aby se podíleli na veřejných věcech a aby poukázali na problémy a obavy ve veřejném prostoru.“ (Weigle a Butterfield , 1992 v Carmin, 2003, str. 542).

Možnost aktérů občanské společnosti účinně se podílet na veřejném rozhodování je podle Müllera (2004) známkou funkční občanské společnosti, neboť ukazuje na její sílu ovlivňovat politická rozhodnutí.

Tuto funkci autor označuje za schopnost společnosti se „(...) sama strukturovat a koordinovat svoje jednání skrze takové asociace, které jsou nezávislé na státní moci, přičemž souhrn a souhra těchto asociací může významně vymezovat a „ohýbat“ (zvýraznění v originále) chod státní moci“ (Müller 2004: 29).

Jak uvádí autor, je to právě tato schopnost občanské společnosti, které umožňuje, aby se stala prostorem „(...) ve kterém dochází k **hledání, pojmenování a ověřování**

⁴Vlastní překlad citací z článku J. Carmin (2003)

společenských hodnot, zájmů a priorit, čímž vytváří společenské zdroje moci a vlády, jíž tímto poskytuje **morální základ a legitimitu**. S tím také souvisí její **participativní funkce** (zvýrazněné v originále), jež představuje mimo jiné efektní mobilizaci lidských zdrojů“ (ibid.).

Poslední hodnotou je podle autora **integrativní funkce** (zvýraznění v originále).

Podle autora jde především o povit sounáležitosti ať už s úzkou skupinou, nebo s celou společností, která jim umožňuje „prosazovat své partikulární zájmy“ (ibid.: 30).

Občanská společnost tedy představuje veřejný prostor tvořený jednotlivci a asociacemi, kteří se zde setkávají a sdružují.

Jak uvádí Carmin, k rozvoji občanské společnosti jsou klíčové dvě skutečnosti. „Zaprvé, vláda, její politiky (policies) a instituce musí poskytnout příležitosti pro jednotlivce a organizace účastnit se veřejných rozhodovacích procesů (Keane, 1988; Diamond, 1994 v Carmin, 2003: 542). Druhou podmínkou podle autorky je, že mají občané zaručeno právo na svobodné sdružování.

V České republice dochází po roce 1989 k obnově občanské společnosti. Základním krokem k obnovení občanské společnosti bylo schválení ústavního zákona, jehož součástí je Listina základních práv a svobod, která mimo jiné, zaručuje právo svobodně se sdružovat.⁵ Toto právo je i předmětem samostatné normy č. 83/1990 SB., o sdružování občanů. Jaké participační možnosti mají občané a jejich sdružení v České republice, se zabývám v další části práce.

2.3 Sociální kapitál a jeho význam v zapojování občanů na místní úrovni

Sociální kapitál je důležitý sociologický koncept v souvislosti s občanskou participací na místní úrovni. Je to schopnost lidí vytvářet vazby s druhými v každodenních setkáních.

⁵ Čl. 20, odst. 1. Listiny

Jedním z prvních autorů zabývajících se sociálním kapitálem, byl podel Putnama Američan Lyda Judson Hanifan, který sociální kapitál definuje jako⁶: „(...) reálné statky, [které] znamenají v každodenním lidském životě to nejdůležitější: jmenovitě dobrá vůle, soudržnost, pochopení a sociální vztahy mezi jednotlivci a rodinami, které tvoří společenské jednotky.... Pokud je jednotlivec osamocený, je společensky bezmocný.... Pokud přijde do kontaktu se svým susedem a pak s dalšími, začne se hromadit sociální kapitál, který může okamžitě uspokojit jeho sociální potřeby a který může obsahovat společenský potenciál dostatečný k tomu, aby nastalo podstatné zlepšení životních podmínek v celé komunitě(...)“ (ibid.)

„Zatímco fyzický kapitál odkazuje na fyzické předměty a lidský kapitál se vztahuje na vlastnosti jednotlivce, sociální kapitál poukazuje na spojení mezi lidmi-sociální sítě a normy recipročního vztahu a důvěryhodnost, které z nich vznikají. V tomto smyslu je sociální kapitál velmi blízký tomu, co někteří nazývají „občanská ctnost.“ Rozdíl je v tom, že „sociální kapitál“ upozorňuje na skutečnost, že občanská ctnost je nejmocnější tehdy, když je součástí husté sítě recipročních sociálních vztahů. Společnost ctnostných ale osamělých jednotlivců nemá nezbytně bohatý sociální kapitál“ (Putnam, 2000: 19).

Podle autora je sociální kapitál především vyjádřením důvěry, která vychází ze „vztahů mezi občany“ (ibid.: 229). Tato důvěra podle autora vzniká „jako důsledek sociální interakce“ (ibid.).

„Koncept sociálního kapitálu se vyvinul z premise, že „sociální sítě“ (...), tvoří důležitou formu „sociálního kapitálu“, v tom smyslu, že zvyšují důvěru, kterou jednotlivci k sobě mají a zvyšuje jejich schopnost spojit se, aby vyřešili společný problém, nebo aby se ujistili, že vláda se jejich problémy bude zabývat“ (Hall, 1998 in Docherty, 2001).

2.3.a Grassroots participace

Grassroots participace je termín, kterým označuji účast veřejnosti na místní úrovni. Vztahuje se k místním spolkům, asociacím, které zakládají lidé v obcích proto, aby prosadili své návrhy prostřednictvím účasti na rozhodovacích procesech.

⁶ Vlastní překlad citovaných textů: Putnam (2000); Docherty (2001)

Sociální kapitál je mnohými výzkumníky využíván právě jako koncept, kterým lze do určité míry objasnit proč se občané v některých regionech více aktivně zapojují a v jiných méně. Podle Stachové, Čermáka (2009), má sociální kapitál několik dimenzí, z nichž nejdůležitější je tvorba sítí a důvěra v demokratické instituce.

Jak autoři uvádějí, sociálními sítěmi označujeme jak formální tak neformální vazby mezi občany. „Představují v první řadě zapojení lidí do nejrůznějších dobrovolných sdružení, organizací a spolků“ (Stachová, Čermák 2009: 108).

Sociální kapitál je tedy schopnost lidí, vytvářet sociální sítě, na základě kterých se zvyšuje jejich schopnost aktivně ovlivňovat život kolem sebe. Pokud je to potřeba, jsou schopni se organizovat a zvýšit tak možnost vstupovat a ovlivňovat rozhodovací procesy.

Americký sociolog Robert Putnam rozděluje organizace občanské společnosti z hlediska využívání sociálního kapitálu. Podle Putnama „(...)výrazným rysem formálně založené organizace vzešlé ze sociálního kapitálu je to, že zahrnuje místní farnosti, kde se členové mohou setkávat“ (Putnam, 2000).

V souvislosti s ubýváním sociálního kapitálu na místní (grassroots) úrovni ukazuje autor, na nepřímou úměrnost mezi růstem počtu dobrovolných organizací a asociací v období mezi 60. až 90. lety a počtem členů v těchto organizacích. Dochází k závěru, že sice došlo k nárůstu organizací, které charakterizuje jako „advokační organizace“ s profesionálními zaměstnanci. Nevztahují se k místu, kde působí a nejsou zaměřeny na členy.

Byl to právě Putnam, který, podle Stachové a Čermáka, rozlišil vazby slabé a silné a kapitál přemostňující a svazující. Kombinace těchto vazeb vytváří různý sociální kapitál. „Pro formování občanské společnosti, ale i pro rozvoj místní komunity, jsou důležité zejména sítě tvořené slabými přemostňujícími vazbami. Ty přinášejí odlišný pohled na svět, představují rozličné názory, ale jsou také nositeli nových důležitých informací.“ (Stachová, Čermák 2009: 108).

Důvěra občanů v demokratické fungování politických institucí, je podle autorů další dimenzí sociálního kapitálu. Je pravděpodobné, že se zvýší občanská participace, pokud budou lidé důvěřovat svým zastupitelům a budou vědět, že jejich snaha ovlivňovat veřejné záležitosti není marná.

Podle autorů, jsou tyto participační postoje také „součástí sociálního kapitálu“ (ibid.).

Poslední dimenzí sociálního kapitálu je podle autorů, sounáležitost s místem, kde lidé bydlí. „Tato dimenze poukazuje na spokojenost jednotlivce s životem v místě bydliště a zakotvenost v sociální komunitě.“ (Harper, 2002 in Stachová, Čermák, 2009: 118).

Sociální kapitál úzce souvisí s vůlí občanů účastnit se veřejného života na místní úrovni. Síťování, důvěra, participační potenciál a sounáležitost s místem jsou předpokladem pro aktivní občanský postoj. Tím může být účast na demonstraci nebo podpis petice, ale také ochota účastnit se úklidu obce, snaha zmobilizovat své známé a sousedy pro řešení konkrétního problému v obci, atd.

2.3.b Občanství

Aktivní občanství je v demokratických společnostech základní podmínkou pro občanskou participaci. Občané tím, že se zajímají o věci veřejné, ať už přímým vstupem do politických organizací, nebo členstvím v organizacích občanské společnosti či nějakou formou podpory OOS, demonstrují svoje právo podílet se na veřejných rozhodováních a pozitivně tak ovlivňovat nejen svůj život, ale i život ostatních občanů. „Uvědomělé občanství a angažovanost ve prospěch druhých vytváří sociální vazby založené na důvěře, což je důležitý sociální kapitál“ (Pehe, 2000).

Jak uvádí Skovajsa, pojem občanství v sobě také zahrnuje „aktivní participaci“, ta může být podle autora, redukována na účast ve volbách (zastupitelská demokracie), nebo naopak má být prosazována na všech politických úrovních (participační demokracie) (Skovajsa a kol. 2010: 72).

2.3.c Občanské dovednosti

Podle Petera C. Dienela, německého sociologa a autora konceptu „plánovací buňky“ - strukturovaného modelu participačního procesu občanů na rozhodovacích procesech - mají občané v demokratických společnostech řadu funkcí:

- Občan legitimuje vykonávání veřejné nadvlády. Dienel tvrdí, že všechny státní instituce se při rozhodování odvolávají na souhlas občanů.
- Občan řídí záměry veřejného jednání.
- Občan kontroluje celý státní aparát. Podle autora jednak přímou účastí ve volbách a také nepřímou skrze své reprezentanty. (Dienel, 2008: 186).

K tomu, aby mohli být nositeli těchto funkcí, musejí rozvíjet občanské dovednosti. Mezi ně podle Dienela patří:

- Schopnost artikulovat vlastní zájmy
- Mít na mysli především dlouhodobé zájmy veřejnosti
- Rozumět politickému systému a věřit v něj
- Vědět, jak fungují společenskopolitické procesy (ibid.: 188).

Podle Michelse, se lidé stávají občany, pokud že se podílejí na správě veřejných záležitostech. Stávají se tak veřejnými osobami, kteří vytvářejí veřejný prostor, ve kterém si mohou sami vládnout. Jenom tehdy, když se občané zapojují do veřejného prostoru, existuje silná demokracie. To neznamená, že každý se každý občan musí zapojit; stačí, že je lidem dána možnost participovat“ (Michels, 2005: 334-335).

Autor dále uvádí tři participační funkce a jejich vliv na formování aktivního občanství, které je předpokladem pro aktivní účast občanů na rozhodování ve své obci. Podle Michelse, je to možnost dále se vzdělávat. Občané v participačním procesu lépe poznají, jak funguje výkon státní správy a samosprávy na základě demokratických principů. Další funkcí je vytváření sociálního kapitálu, tento proces autor označuje za integrační funkci. Třetí funkcí participace je, že se v takovém procesu vznikají efektivní a reflektované politické návrhy. (ibid.: 326). Návrhy, na kterých spolupracují obce se svými občany reflektují potřeby místa tak, jak je vnímají různé skupiny občanů. Obecní zastupitelé a úředníci je snadněji implementují, neboť jim občané rozumí a do určité míry se s nimi ztotožňují.

Velký prostor pro rozvoj občanských dovedností jistě nabízejí organizace občanské společnosti. Domnívám se, že OOS nabízejí občanům komplexní informace o tom, jak postupovat při jednání s úřady, kde najít potřebnou informaci či službu, atd. Dále svojí činností podporují aktivní přístup občanů k řešení problémů v jejich sousedství nebo regionu. Podle mého názoru jsou to především ekologické a lidskoprávní organizace, které mají vzhledem k charakteru své činnosti, významný podíl na zvyšování občanské gramotnosti v České republice.

2.4 Organizace občanské společnosti

Autoři se liší v tom, jak označit formální a neformální subjekty občanské společnosti. Některé instituce Evropské unie uvádějí ve svých oficiálních dokumentech termín Civic Society Organizations.⁷ Domnívám se, že je to proto, že takové označení zahrne velké množství organizací bez ohledu na to, jak moc jsou formálně organizované, kolik mají členů, nebo jak aktivní jsou.

Často se formální organizace občanské společnosti označují jako nestátní neziskové organizace. Toto označení má v názvu i poradní složka vlády Rada vlády pro nestátní neziskové organizace a vláda ČR jej používá například ve vyhlášených dotačních programech (CVNS, 2008).

Organizace občanské společnosti, které jsou formalizované tvoří tzv. občanský sektor, který také bývá označován jako třetí, případně neziskový sektor (Potůček 1995, kap. 7).

Pojmenování občanský sektor zastřešuje všechny organizace, které jsou „(...) nestátní, soukromoprávní, všeobecně prospěšné, samosprávné, dobrovolnické. V jejich prostředí vznikají a rozvíjejí se takové lidské vlastnosti, jako je altruismus, dobročinnost, solidarita, filantropie“ (Dohnalová, 2004: 63).

Jak uvádí P.D. Hall organizace občanské společnosti „(...) se vzájemně enormně liší velikostí i rozsahem svého působení, od komunitních a sousedských organizací bez vlastního majetku a bez vlastních zaměstnanců až po mnohamiliardové nadace, univerzity a zdravotnické komplexy a tisícovkami zaměstnanců“ (P.D. Hall, 1995 v Potůček, 1995: 154).

Rozmanitost a různorodost organizací občanské společnosti se také odráží v jejich nejednoznačném terminologickém zakotvení. V této práci, jak jsem již uvedla v Úvodu, používám termín organizace občanské společnosti, nestátní neziskové organizace.

V kapitole zaměřenou na legislativní východiska, používám terminologie organizací tak, jak je vymezuje zákon. Tedy občanské sdružení, nadace, apod.

⁷ Například Evropská Komise uvádí v Bílé knize o dobré evropské zprávě z roku 2001, označení občanská společnost a její organizace.

2.4.d Strukturálně-operacionální definice OOS

Protože je často obtížné tyto organizace jednoznačně definovat, používá se pro vymezení OOS tzv. strukturálně-operacionální definice. Její autoři jsou Lester M. Salomon a Helmut K. Anheier (Salamon, Anheier, 1992 in Potůček, 2005: 156).

Definice vymezuje pět klíčových znaků OOS. Abychom mohli mluvit o organizaci občanské společnosti, je nutné, aby splňovala všechny níže uvedené znaky: (Skovajsa a kol. 2010; Potůček 2005; Ondrušek, D. 2003).

- **Organizovanost a institucionalizovanost.** Občanské organizace jsou formálně organizované subjekty, přičemž míra institucionalizace se samozřejmě liší podle povahy subjektu. Podle Skovajsy sem nepatří neformální a nahodilá občanská seskupení, neboť postrádají např. právní subjektivitu či organizační strukturu.
- **Jsou soukromé ve smyslu nezávislosti na státu a jeho institucích.** Jak uvádí Ondrušek „(...) neznamená to, že nemohou uzavírat smlouvy se státními institucemi, doatát vládní podporu činit mezi svými členy politické zástupce“ (Ondruška, D. 2003: 12).
- **Nerozdělují zisk** tj. mohou být ziskové, ale zisk nerozdělují mezi své členy, nýbrž jej použijí například na další činnost organizace.
- **Samosprávnost.** Nejsou řízeny státem ani jinými institucemi. Na základě platných právních norem vytvářejí vlastní řídicí a kontrolní struktury.
- **Jsou dobrovolné.** Jak uvádí Skovajsa, může jít o dobrovolnou práci pro subjekt od členství ve správní radě po poskytování poradenství neziskovým organizacím.

OOS jsou tedy všechny formalizované subjekty, které tvoří organizovanou občanskou společnost. V České republice jsou to organizace definované jednotlivými právními normami, přičemž všech pět podmínek splňují občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, církve a náboženské společnosti. Patří sem ale také odbory. (Skovajsa a kol. 2010: 39).

2.5 Role organizací občanské společnosti

V předchozí části práce jsem definovala občanskou společnost a její organizace. Uvedla jsem, že organizace občanské společnosti vytvářejí prostor pro občany zapojit se do rozhodovacích procesů a podílet se na rozvoji své obce.

Tuto participační schopnost označuje například Pavel Frič (1998) za komunitní a demokratizační funkci. Tato funkce, podle autora, umožňuje OOS působit jako prostředník mezi občanem a politikem. „(...)Umožňují mu participovat na veřejné politice i jiným způsobem než prostřednictvím voleb“ (Frič, 1998: 34).

Domnívám se, že k vymezení rolí občanských organizací ve společnosti, je nejdříve nutné uvést alespoň základní charakteristické znaky těchto organizací.

Následující přehled silných stránek OOS vychází z Deklarace budování občanské společnosti:⁸

- OOS jsou **věrohodné**. Mnohé organizace mají důvěru znevýhodněných skupin občanů například proto, že poukazují na opomíjené společenské problémy. V participačním procesu mohou působit jako zástupci těchto skupin a obhajovat jejich zájmy.
- Jsou **vnímavější k problémům společnosti**. Jsou také schopné velmi rychle reagovat na aktuální nedostatky (např. v oblasti poskytování sociálních služeb) na místní úrovni. Tato charakteristika je nejčastěji označovaná za servisní funkci OOS.
- OOS jsou **inovativní**. V porovnání se státními institucemi jsou méně byrokratické. „Nemají problém vystupovat jako agenti změny, napadat zaběhnuté pracovní postupy a veřejnosti představují nové návrhy.“ (Ondrušek a kol. 2000: 267). Domnívám se, že jsou ideálními partnery pro zástupce místní správy, neboť přicházejí s neotřelými návrhy na řešení problémů a mají důvěru občanů. Mám na mysli především místní organizace.

⁸ Deklaraci vydal Institut politických věd a Centrum pro občanskou společnost univerzity Johna Hopkinse ve Spojených státech pod vedením Lestera M. Salomona. Text Deklarace v Ondrušek, D. ed. 2000. Čítanka pro pokročilé neziskové organizace. Příloha 1.

- **Poskytují podporu občanům**, posilují jejich občanské schopnosti a dovednosti. Dokáží občany mobilizovat. Tady se nabízí zdůraznit poradenskou a vzdělávací funkci organizací.
- OOS jsou **transparentní**. Nejen transparentnost finanční, ale i čí zájmy organizace zastupují a jakým způsobem dosahují svých cílů.⁹
- OOS **nabízejí své vědomosti a zkušenosti**. Mezi svými členy mají často experty, kteří se specializují na problematiku, jež je předmětem působení organizace. Tito experti mohou nabízet své schopnosti v odborných diskusích.
- OOS **mají možnost oslovit a získat podpůrné zdroje z místních komunit**. Autoři Deklarace zde zmiňují například dobrovolníky, ale také finanční zdroje.
- OOS jsou **různorodé**. Jsou platformou pro různorodé skupiny lidí s různými zájmy či potřebami. Tyto interakce označují teoretici sociálního kapitálu (Stachová a Čermák 2009) za vazby slabé přemostující. Tvoří je setkávání s různými lidmi a jejich odlišnými názory a z hlediska občanské společnosti, jsou považovány za velmi podstatné.¹⁰

Zajímavé rozdělení organizací občanské společnosti podle rolí, které ve společnosti mají, přináší J. Carmin (2003)¹¹. Carmin uvádí dva typy organizací, které rozlišuje na grassroots organizace a advokační organizace s širší působností. První z nich jsou tedy organizace vycházející z kulturního prostředí občanů, ve kterém žijí (civic culture perspective). Jak dále uvádí autorka, jsou tyto organizace závislé na existenci sociálních sítí mezi členy. Jsou to tyto sítě, které podle autorky, umožňují „politické zapojování a mobilizaci.“

Jsou to tedy především občanská sdružení, která vznikají například v důsledku nespokojenosti občanů s plánovanou výstavbou, s nedostatečnou nabídkou služeb, atd.

⁹ V České republice v roce 2005 schválily ekologické organizace, které jsou sdruženy v zastřešující organizaci Zelený kruh, etický kodex, který obsahuje jasné vymezení jejich poslání, hodnoty, které budou posilovat, pravidla pro financování ekologických organizací apod. Text kodexu je dostupný na <http://www.zelenykruh.cz/cz/transparentnost-nno/eticky-kodex/>

¹⁰ viz kap. Grassroots participace str. 16

¹¹ Vlastní překlad citací z textu J. Carmin (2003)

Cílem je prosadit zájmy skupiny na úrovni místních komunit. Může to být například snaha zabránit takovému rozhodnutí místních politiků, které by měl na život v části obce negativní dopad, na druhou stranu mnoho občanských sdružení vzniká na základě pozitivní motivace občanů. Tou je například iniciování výstavby dětských hřišť, založení mateřského centra nebo iniciovat opravu chátrající kulturní památky.

Jako druhý typ organizací uvádí autorka „sociální hnutí a skupiny na obhajobu zájmů¹²“ (social movements organizations and advocacy groups). Tyto organizace podle autorky „poskytují leadership a jiné hmotné i nehmotné zdroje, které mohou ovlivnit politické procesy a výstupy (outcomes)“ (McCarthy & Zald, 1977 in Carmin, 2003: 543).

Podle Carmin to jsou organizace vznikající jako reakce na určitý společenský problém, nebo událost, jejíž průběh či řešení se tyto organizace snaží ovlivnit.

Domnívám se, že sem můžeme zařadit především environmentální organizace. Profesionální, vysoce organizované, které se systematicky snaží o zlepšení podmínek pro jednotlivce nebo skupiny v uvedených oblastech. V českém prostředí to jsou například Ekologický institut Veronica, Ekologický právní servis, Zelený kruh, atd.

Jak uvádí autorka, nezáleží na tom, z jakého primárního důvodu OOS vznikly, podstatné podle autorky je, že tyto dva rozlišné typy organizací „naznačují, že nevládní organizace mohou formovat tvorbu politik a plánovací procesy a to tak, že prosazují normy chování a poskytují zdroje, které podporují účast na veřejných rozhodovacích procesech“ (Ibid.:543).

Jak uvádějí autoři výzkumného projektu *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti* z Centra pro výzkum neziskového sektoru, servisní funkcí se zde rozumí poskytování služeb, které nedokáže stát nebo trh zajistit. Autoři dále uvádějí, že poskytování služeb neziskovými organizacemi, není podmíněno změnou politického rozhodnutí, čímž ji odděluje od další významné funkce neziskových organizací a to funkcí participační také nazývaná advokační (Pospíšil et al., 2009).

Komplexní členění funkcí neziskových organizací, které doplňuje již zmiňovanou funkci servisní a advokační, přináší Frumkin. Vymezuje čtyři základní funkce: poskytování

¹² Zdroj překladu „advocacy group“ CVNS (2004)

služeb, tedy servisní; občanská politická angažovanost, hodnoty a víra a sociální podnikání (Frumkin, 2005v Pospíšil et al., 2009: 4).

Autoři výzkumu nabízejí vlastní rozdělení. Funkce neziskových organizací rozlišují podle toho, jakým způsobem přispívají do tří společenských subsystémů:

- ekonomický subsystém; poskytování zboží a služeb
- politický subsystém; organizace zde uplatňují participační a advokační funkci. Podle autorů používají různé nástroje, jak se účastnit rozhodovacích procesů. Od formálních (připomínkování, podávání námitek) po neformální např. lobbying.
- komunitní systém; autoři zde uvádí tvoření sociálního kapitálu a upevňování vztahů mezi jednotlivci a organizacemi (ibid.: 10).

2.5.e Participační role v procesu zapojování veřejnosti na místní úrovni

Jak je vidět z předchozích charakteristik, jednou z klíčových rolí organizací občanské společnosti, je podpora participačního procesu.¹³ Organizace se mohou rozhodovacích procesů účastnit jako **obhájci zájmů cílových skupin**, které zastupují např. duševně nemocní, zdravotně postižení apod. Nebo zde vystupovat jako skupina občanů, kteří chtějí prosadit své zájmy.

Participační role organizací znamená větší účast občanů, prostřednictvím organizací občanské společnosti, na veřejném životě. Ať máme na mysli „pouhé“ setkávání se díky společným zájmům a aktivitám, nebo členství ve sdružení, jehož důvodem je například kácení stromů či výstavba obchodního centra.

„Občanský sektor nabízí lidem možnost svobodně volit formy vlastní spoluúčasti na životě větších společenství, otevírá jim prostor pro seberealizaci v bezprostředních, neodcizených a nepřilíš formalizovaných podobách sociálních kontaktů a spolupráce, a to jako protipól vnějškových, formálních forem lidského styku, které v životě soudobé společnosti zdaleka převažují“ (Potůček 2005: 105).

¹³ Autorem rozdělení rolí OOS na participační a servisní je Pavol Frič. Více viz M. Potůček. 2005: str. 105

Participativní funkci označuje Potůček za politickou: „Neziskové organizace plní v demokratických společnostech dvojí roli. Vytvářejí předpoklad a zároveň doplněk ústavně vymezenému politickému procesu a existenci formálních politických institucí demokratického státu. Klíčovou funkcí neziskových organizací je jejich působení v roli tlumočnicků požadavků občanů. Dosahují toho tím, že umožňují občanům aktivní účast na svých činnostech a zvyšují míru povědomí o těchto požadavcích. Jejich prostřednictvím se artikulují přání a potřeby občanů, a tak se přetavují do politických nároků, které se tím stávají součástí“ (Kjarum 1992 v Potůček 2005: 105).

Organizace občanské společnosti, podle mého názoru, sehrávají úlohu podporovatele participace a umocňují občanskou angažovanost. Jak již bylo uvedeno, vyznačují se velkou důvěrou veřejnosti.

Podle průzkumu CVVM z roku 2003, se většina občanů ČR domnívá, že činnost OOS je pro společnost prospěšná. Velmi kladně hodnotí především poskytování služeb pro nejpotřebnější a také jejich úlohu v boji proti státní byrokracii. Podle 80% respondentů, organizace občanské společnosti přispívají k „pocitu sounáležitosti ve společnosti.“ Další průzkumy ukazují na velikost členství v OOS. Podle autorů průzkumu, je členem alespoň jedné organizace 47% lidí a 23 procent je členem ve dvou a více organizacích (Frič 2008: 56-59).

Následující tabulka ukazuje na postoje občanů vůči neziskovým organizacím:

Tabulka 1 Postoje občanů vůči NNO

Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky o NNO?

Souhlas s výrokem	Rozhodně/spíše ano
aktivity NNO jsou stále potřebnější	79
NNO nabízejí něco více než firmy a stát	70
NNO by nebylo potřeba, kdyby si vláda plnila své povinnosti	58
NNO řeší problémy v mém okolí	33
NNO jsou dobře organizované a efektivní	47
NNO naplňují cíle jednotlivců	26

Zdroj: CVVM 2003 in Frič 2008: 57

Mnoho z nich poskytuje občanům komplexní poradenství v problematice, která je předmětem zájmu jejich činnosti, má k dispozici experty, kteří se orientují například v právních normách, v oblasti fungování veřejné správy, atd.¹⁴

OOS podle mého názoru, působí jako podporovatelé občanské participace tj. vstupují do veřejného prostoru, kde hájí práva jednotlivců a skupin a také mobilizují občany k tomu, aby se účastnily rozhodovacích procesů a to především vzděláváním a poskytováním odborného poradenství.

2.5.f Ekologické organizace

Jako ekologické organizace označují takové organizace, které svoji činností přispívají k ochraně životního prostředí. Ochrana životního prostředí, naplnění principů trvale udržitelného života úzce souvisí s rozvojovou koncepcí územního plánování obcí a měst. Tato oblast se významným způsobem dotýká každého z nás. V této kapitole se zaměřuji na ekologické organizace a jejich participační úlohu na místní úrovni v této oblasti

Ekologické organizace se liší velikostí, mírou profesionality, rozsahem činnosti apod. Jsou to na jedné straně organizace typu Ekologický právní servis a občanská sdružení založená na místní úrovni s cíle dosáhnout svého záměru v konkrétní věci.

V Českém prostředí je postavení ekologických organizací specifické tím, že působily na území ČR již před rokem 1989. Jak uvádí Císař, kromě státem tolerovaných a kontrolovaných ochránců přírody, se v 80. letech 20. století objevují ekologické organizace, které vnímají ochranu životního prostředí v souvislosti s lidskými právy a „(...) poskytují platformu pro nezávislejší formy environmentálního aktivismu“ (Císař, 2008: 62-63).

¹⁴ Příkladem jsou profesionální organizace typu Ekologický právní servis, ale také síť občanských poraden, kde poradenství poskytují především poradci-laici. Ti se ve složitých případech obražejí na odborníky, kteří pro poradny pracují dobrovolně například formou telefonních konzultací. Více viz bakalářská práce M.Juráková (2004): Využití mediace v občanských poradnách.

Některé ekologické organizace navázaly na svou předlistopadovou činnost. Například brněnský Ekologický institut Veronica na svých internetových stránkách uvádí, že navázal na předrevoluční ekologický časopis Veronica, který vycházel od roku 1984.

2.5.g Ekologické organizace a jejich působení na místní úrovni

To, že jsou ekologické organizace velmi aktivní v prosazování zájmu občanů, dokládá Vajdová ve zprávě CIVICUS Index občanské společnosti v ČR, kde ukazuje, že samy neziskové organizace se v oblasti ekologie cítí velmi silné. „Ochránci přírody a ekologové se dokázali stát víc než jen ochránci přírody, ale zasazují se o práva občanů a monitorují rozhodování veřejné správy ve věcech životního prostředí.“ (Vajdová, 2005: 12)..

Průzkum Joann Carmin z let 1992-1996 (publikován v roce 2003), ukazuje na specifické postavení organizací občanské společnosti v oblasti životního prostředí na místní úrovni.

Uvádím jej přesto, že si uvědomuji, že může být zastaralý. Na druhou stranu, sledované období nebylo vůči OOS z hlediska politické reprezentace zrovna vstřícné vzhledem k pravicové vládě Václava Klause¹⁵ a i přesto, svědčí výsledky průzkumu ve prospěch ekologických organizací jako platformy pro občanské zapojování. Domnívám se tedy, že je relevantní ve vztahu k problematice zapojování veřejnosti a ekologických organizací, neboť ukazuje, že se organizace i v nepříznivých vnějších podmínkách dokáží prosadit a být aktivní.

Podle autorky výzkumu se do roku 1996 zabývalo problematikou životního prostředí přes 600 organizací v České republice (Becmann, 1998 in Carmin, 2003: 548)¹⁶. Ochrana prostředí je tedy silné téma pro OOS, neboť se úzce váže ke kvalitě života lidí a k dodržování občanských práv.¹⁷

¹⁵ Více viz Císař. 2008: 64

¹⁶ Vlastní překlad citací z textu J. Carmin (2003)

¹⁷ Čl. 11, odst. 3 a čl. 35, odst. 1, 2, 3 Listiny základních práv a svobod

Vyhodnocení průzkumu ukazuje, že se občané ve sledovaných městech (237 měst s průměrným počtem obyvatel přes 7000) více účastnili rozhodovacích procesů v oblasti životního prostředí, pokud zde působily pobočky ekologických organizací. Největší potenciál pro zapojování občanů měla kombinace pobočky celonárodní organizace a místní ekologické organizace (ibid.: 545-547).

Výsledky průzkumu také ukazují, jakým způsobem ekologické organizace pomáhají občanům zapojit se do rozhodovacích procesů. OOS poskytovaly „(...)právní poradenství, pomáhali s organizováním protestů a vzdělávacích kampaní a prezentovali námítky v procesu EIA“ (ibid.: 549).

Autorka uvádí, že spojitost mezi mobilizováním veřejnosti a OOS, které ve sledovaných městech působí, se ukazuje pouze u ekologických organizací.

„V porovnání s většinou sociálních, kulturních a profesních organizací, všechny typy ekologických organizací, pokud šlo o otázky životního prostředí, měli spojitost s účastí veřejnosti. Zjištění, že místní organizace jsou propojeny s místní akcí, ob stojí v tom smyslu, že ekologická mobilizace se uskutečňuje díky existujícím specializovaným nebo politickým organizacím a organizacím, které jsou zakládány, aby poukázali na specifický problém“ (Walsh et al., 1997 in Carmin, 2003: 549).

Jak dále uvádí autorka, **místní organizace** mají větší důvěryhodnost občanů, vznikají „zdola“ a jsou znalý místních poměrů, v jejich vedení jsou lidé, které občané znají a důvěřují jim. Znají místní zdroje, vědí, na koho se obrátit v případě expertízy, atd. Je tedy přirozené, že dokáží lépe mobilizovat veřejnost a efektivněji ji zapojit do rozhodovacích procesů.

Domnívám se, že z výsledů průzkumu můžeme usuzovat na to, že působením ekologických organizací na místní úrovni, se zvyšuje občanská participace v daném místě.

Ekologické organizace, občané a obec

Ekologické organizace plní svou advokační úlohu i ve vztahu k místním zastupitelstvím. Jak uvádí Patočka, ekologické organizace mnozí starostové vnímají jako

„záchrannou brzdu“ v případě, že již obec neví, jakými jinými prostředky se bránit (Patočka, 1996: 19-21).

Aktuálním příkladem je iniciativa nazvaná Dopravní federace, kterou založily ekologické organizace s cílem prosadit placení mýtného i na silnicích 2. a 3. tříd. K této iniciativě se již připojilo 150 starostů a starostek obcí, které jsou kamionovou dopravou nejvíce postiženy.¹⁸

Vzdělávání veřejnosti, zástupců samospráv a státní správy je další z významných úloh ekologických organizací. Pro mnohé z nich to je nejčastější způsob, jak nepřímo ovlivnit to, aby se občané více zajímali o veřejné záležitosti ve své obci.

Na druhou stranu, je mnoho neziskových organizací, které prosazují, aby se participační kompetence občanů stali součástí osnov základních a středních škol.

Podle Flekalové, jsou OOS zaměřené na ekologickou problematiku, iniciátorem zapojování veřejnosti především v oblasti územního plánování. Autorka uvádí, že některé ministerské programy v oblasti životního prostředí jsou přímo podmíněny účastí veřejnosti. Jak dále uvádí, jsou to například dotační programy ministerstev pro místní rozvoj a životního prostředí pro obce, které se sdružují do tzv. Místních akčních skupin (Flekalová et al., 2007: 5).

Jsme toho názoru, že si ekologické organizace uvědomují nutnost občanů účastnit se rozhodování, pokud chtějí chránit a zlepšit životní prostředí. Proto se zaměřují na poskytování podpory občanů, informují je, nabízejí vzdělávací kurzy apod., aby zvýšili zájem veřejnosti o život ve své obci. Následující příklad ukazuje pomoc OOS na podporu místních iniciativ:

Příklad 1. Nadace VIA poskytuje finanční podporu místním občanským sdružením. V roce 2008 poskytla tzv. rychlý grant občanskému sdružení Na plachtě v Hradci Králové, které se snaží změnit územní plán města tak, aby byla chráněna ekologicky cenná oblast, na které město plánuje další zástavbu.

¹⁸ Internetová stránka iniciativy Dopravní federace. <http://www.dopravnifederace.cz/temata/mytne-pro-silnicni-nakladni-dopravu/memorandum-za-rozsireni-mytneho-systemu/>. [cit. 4.6.2011]

VIA také podpořila občanské sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad částkou 30 000 korun, kterou sdružení použilo na úhradu administrativních nákladů.¹⁹ Činnost sdružení podpořila znovu v roce 2009.²⁰

Ochrana životního prostředí úzce spojena s územním plánováním, stavebním řízením apod. To vše se velmi dotýká každého z nás, a je to podle mého také převažující důvod vznikajících místních iniciativ a sdružení. Ekologické organizace poskytují občanům cenné rady a pomoc v této problematice. Ukazují lidem, jakými prostředky se mohou bránit a samy vyvíjejí tlak na politické představitele s cílem ovlivnit politická rozhodnutí, která ochraně přírody odporují.

Jejich výjimečné postavení mezi OOS v České republice je dáno i předlistopadovou činností a také včasným zapojením se do veřejného života po roce 1989, které bylo posíleno masivními protesty proti dostavbě jaderné elektrárny Temelín v 90. letech.

Ochrana přírody, územní plánování, výstavba skladu to vše se dotýká každého z nás. Na příkladu ekologických organizací jsem ukázala, jak posilují aktivní participaci na místní úrovni. Je to především poradenství v otázkách obrany proti zásahu do životního prostředí, které občanům hrozí. Ukazují občanům, jak účinná participace umožní předcházet rozhodnutím ze strany zastupitelů, které jim může uškodit. Motivují tak občany k větší účasti na rozhodovacích procesech.

¹⁹ viz Příloha 3 rozhovor s členkou sdružení. Činnost sdružení podpořila znovu v roce 2010

²⁰ Internetová stránka nadace VIA. www.nadacevia.cz/cz/granty-a-podpora/podporene-projekty/brezhrad-zachrana-vodniho-zdroje [cit. 17.5.2011]

3. LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA OBČANSKÉ PARTICIPACE V ČR

Jaké jsou zákonné možnosti občanských sdružení ovlivnit dění v obci a zvrátit konečné rozhodnutí? Na jaké informace má veřejnost právo, pokud se političtí představitelé obce rozhodnou pro kácení stromů či výstavbu hypermarketu a nechtějí slyšet názor občanů? Tyto otázky se pokusím zodpovědět v následující kapitole. Zaměřím se především na postavení občanů a jejich sdružení ve správních řízeních a územním plánování, neboť to je oblast, která v dobrém i zlém, skýtá prostor pro aktivní občanskou participaci.

Vybrané zákonné normy zasazují do kontextu Aarhuské úmluvy a jejich pilířů.

3.1 Aarhuská úmluva

Evropská unie a její politiky ochrany životního prostředí se v posledních 20 letech velmi rychle vyvíjela a toto téma nabíralo na síle.

Aarhuská úmluva (dále jen Úmluva) je jedním z nejvýznamnějších výsledků toho, jak velký význam má ochrana životního prostředí v Evropě. Úmluva rozděluje práva veřejnosti do tří oblastí-právo na informace o životním prostředí, právo veřejnosti účastnit se rozhodovacích procesů a právo na soudní ochranu.

Text Úmluvy byl sjednán na v roce 1998 na konferenci ministrů životního prostředí v dánském Aarhusu, proto tedy název Aarhuská a Česká republika ji ratifikovala v roce 2004.

Mezi vyjmenovanými závazky smluvních stran je mimo jiné i to, že „uznávají význam, jaký v ochraně životního prostředí mohou mít jednotliví občané, nevládní organizace a soukromý sektor“ (Preambule Úmluvy).

Již ve všeobecném ustanovení Úmluvy se praví, že „Smluvní strany budou usilovat o zajištění toho, aby vedoucí úředníci a orgány veřejné správy pomáhaly veřejnosti v její snaze o přístup k environmentálním informacím a poskytovaly jí rady, aby usnadňovaly

veřejnosti účast na rozhodování a vyhledávání právní ochrany v záležitostech životního prostředí“ (čl. 3, odst. 2 Úmluvy).

Je tu tedy důraz na orgány veřejné správy, aby se zasazovaly o rozšíření možností občanské participace do rozhodovacích procesů, především v oblasti životního prostředí.

3.1.a Právo na informace v právním řádu ČR

Svobodný přístup k informacím zajišťuje občanům ČR Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního zákona. Listina rozděluje práva občana na základní, politická, práva menšin a práva hospodářská a sociální (Zákon č. 2/1993).

Právo na informace a jejich šíření je součástí politických práv. Je zde ustanovena povinnost orgánů státní správy a samosprávy přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti (čl. 17, odst. 1-5 Úmluvy). Právo občanů na informace o stavu životního prostředí jsou součástí hospodářských a sociálních práv Listiny.

Způsob poskytování informací upravují zvláštní zákony a to 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a z. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.

Podle zákona o svobodném přístupu k informacím, může žádat o poskytnutí informace fyzická i právnická osoba. Tuto povinnost mají orgány státní správy, samosprávy a samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce a dále státem pověřené subjekty, které mají vymezené rozhodovací kompetence o právech nebo povinnostech fyzických a právnických osob. Poskytnutí informace lze zveřejněním nebo na základě žádosti Norma obsahuje vymezení místa a způsobu zveřejnění, důležitá je pochopitelně dostupnost místa, kde je informace zveřejněna pro občany (zákon 106/1999 §4,5).

Normy stanoví, kdy je možné žadateli informaci odmítnout a také jaké opravné prostředky žadatel má, pokud mu informace nemohla být podána. Odmítnutí informace musí být řádně zdůvodněno a žadatel má právo požádat o přezkum rozhodnutí (zákon 106/1999 § 15, 16).

Zákon 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, definuje co je informace o životním prostředí a způsob podání žádosti o informaci a komu.

Norma ukládá povinnost správním orgánům, obcím, krajům a dalším zákonem vymezeným právnickým osobám, aktivně zpřístupňovat informace o životním prostředí Ministerstvu životního prostředí ukládá uveřejnit každoroční zprávu o stavu životního prostředí. Podle zákona vytváří ministerstvo životního prostředí, ministerstvo školství, kraj podmínky pro rozvoj environmentálního vzdělávání u dětí i dospělých (zákon 123/1998 §2, 10a, 13).

3.1.b Dotčená veřejnost

Úmluva rozlišuje práva veřejnosti, tedy každého fyzické i právnické osoby a dotčené veřejnosti. Dotčená veřejnost je „(...) veřejnost, která je -nebo může být -ovlivněna environmentálním rozhodováním, anebo která má na tomto rozhodování určitý zájem, pro účely této definice se u nevládních organizací podporujících ochranu životního prostředí a splňujících požadavky vnitrostátních právních předpisů předpokládá, že mají na environmentálním rozhodování zájem“(Čl. 2 odst. 5 Úmluvy).

Český právní řád pojem dotčená veřejnost nezná. Správní řád vymezuje pro účely správního řízení účastníky řízení a dotčené osoby (zákon 500/2004 §27). Nejčastější správní řízení, které se dotýkají ochrany přírody jsou územní a stavební řízení, řízení o zásahu do krajinného rázu apod.²¹ Postavením občanských sdružení ve správním řízení se věnuji v samostatné části této kapitoly.

3.1.c Poskytování informací

V ustanoveních Úmluvy týkajících se poskytování informací, je důraz na rychlé a komplexní poskytnutí informace, přičemž Úmluva velmi jasně definuje, ve kterých případech je možné oprávněné poskytnutí informace odmítnout, odmítnutí musí být podáno s vysvětlením a občané mohou takové rozhodnutí napadnout

Poskytování informací může být pasivní, tj. občan žádá úřad o poskytnutí informace aniž by musel prokázat, zda se ho přímo dotýká. Jde především o informace o stavu

²¹ Internetová stránka portálu pro občanskou společnost. <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132558>.

[cit 8.6. 2011]

životního prostředí, ale také architektonických památek a dalších budov, pokud se nakládání s nimi týká životního prostředí (čl. 4 a 5 Úmluvy).

Aktivní podání informací zavazuje instituce veřejné správy zveřejňovat průběžně zveřejňovat informace o stavu životního prostředí a to různými způsoby tak, aby k nim měla přístup široká veřejnost (Motzke, 2007: 8-15).

Pokud jde o aktivní zveřejňování informací, Článek 5 (Úmluvy) hovoří o způsobech zveřejňování informací, o zřízení elektronických informačních kanálů, které jsou pravidelně aktualizovány.

Komplexní informace o ochraně životního prostředí, může veřejnost získat například od Agentury ochrany krajiny a přírody České republiky, která je organizační složka státu zřízena Ministerstvem životního prostředí v roce 2009. Agentura provozuje několik informačních serverů, má krajská a regionální pracoviště a její agenda zahrnuje metodickou činnost zaměřenou na vzdělávání a osvětu, provozování informačního portálu a vedení dokumentace o ochraně životního prostředí, apod.²²

Dále v České republice funguje od roku 2002 tzv. integrovaný registr znečišťování životního prostředí, který každoročně přináší aktualizovaný seznam škodlivých látek, která jsou obsaženy v životním prostředí. Obsahuje informace o charakteru látky, co způsobuje její přítomnost v ovzduší, vodě, půdě, odpadech a nakolik je nebezpečná pro člověka. Od roku 2008 je správa registru upravena zvláštním zákonem.²³

3.1.d Účast veřejnosti

Druhým pilířem Úmluvy je účast veřejnosti na rozhodování

- o specifických činnostech (čl. 6 Úmluvy)
- schvalování strategií a politik (čl. 7)
- příprava zákonů, nařízení a vyhlášek (čl. 8)

²² Portál ochrany přírody <http://portal.nature.cz/> [cit. 7.6. 2011]

²³ Internetová stránka Registru integrovaného znečištění <http://www.irz.cz/> [cit. 7.6. 2011]

Úmluva vymezuje práva veřejnosti účastnit se všech řízení, jejichž předmětem je povolení specifické činnosti v oblasti životního prostředí (Příloha 1 Úmluvy). Může jít o povolení výstavby továrny, povolení o překročení některých limitů, apod.

Vymezuje zde právo dotčené veřejnosti být vždy včas informována o řízení a o tom, který úřad řízení vede a co se povoluje.

Veřejnost obecně má dle Úmluvy právo být informováno včas, aby se mohla na řízení připravit. Dále právo účastnit se počáteční fáze řízení. Občané se účastní řízení, jehož rozhodnutí mohou ovlivnit, proto má veřejnost právo účastnit se všech fází řízení. Občané podávají připomínky k řízení a mají právo na jejich vyřízení. A nakonec musejí mít občané přístup ke konečnému rozhodnutí včetně odůvodnění (čl. 6 Úmluvy).

V ČR je účast veřejnosti na rozhodování vymezena především správním řádem, který rozlišuje, jak již bylo uvedeno, účastníky řízení a dotčené osoby. Účastníci řízení rozděluje na hlavní, což je strana, která podává návrh na povolení. Může to být developerská firma v případě nové výstavby, průmyslový podnik, který chce rozšířit výrobu, apod. Vedlejší účastníci řízení je strana, která vznáší připomínky k řízení tj. dotčená osoba. Vedlejším účastníkem řízení může být také občanské sdružení (zákon 500/2004 §27).

3.2 Správní řízení a občanská sdružení

Postavení občanského sdružení ve správním řízení vymezuje správní řád a především zákon o ochraně přírody a krajiny. Občanskému sdružení má podle zákona o ochraně krajiny a přírody, možnost podat obecnou žádost o přístup k informacím, která je platná jeden rok. V žádosti musí být uvedeno, v jaké věci sdružení žádost podává a specifikována jeho místní příslušnost. Následující příklad stanov sdružení z Hradce Králové ukazuje, jak se jedno občanské sdružení snaží předejít sporům o výklad tohoto práva (z. 114/1992 § 70).

Královehradecké občanské sdružení EKOENTO ČR-sdružení aplikované ekologie o.s. ve svých stanovách uvádí, že cílem sdružení je hlavním cílem sdružení je ochrana přírody a krajiny a v komentáři pro jistotu uvádí souvislost mezi definováním hlavního cíle sdružení a zákona o ochraně přírody a krajiny, jako pojistku pro plynulé vyřizování žádostí o přístup k informacím dle zmiňovaného zákona. Jak uvádějí členové výboru

družení EKOENTO dále ve svých stanovách, místní příslušnost je celorepubliková a sdružení nemá organizační jednotku. K tomu opět připojují zvláštní komentář, aby předešli podle svých slov předešli chybnému výkladu zákona ze stran úředníků, kteří požadují k poskytnutí informace i zřízení organizační složky:

„Doslovným výkladem tohoto ustanovení však někteří úředníci dovozují, že účastníkem řízení je pouze organizační jednotka občanského sdružení, takže pokud občanské sdružení organizační jednotky nemá, nemůže se stát účastníkem. Malá občanská sdružení, která nepotřebují zřizovat organizační jednotky, by tak mohla být na základě tohoto výkladu vyloučena z řízení, a to, i když vznikla v úmyslu chránit území, jehož se řízení přímo týká.“²⁴

Úřad má povinnost informovat občanské sdružení o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, které vymezuje zákon (Humlíčková a kol. 2008).

Po podání žádosti, jsou sdružení informována vývěskou na úřední desce nebo na elektronické úřední desce a musí se do osmi dnů od vyhlášení do řízení přihlásit. V případě, že tuto lhůtu promeškají, nemohou se řízení účastnit.

Motzke, se domnívá, že v tomto případě není naplněna ta část Úmluvy, kde se praví, že dotčená veřejnost má právo být informována přiměřeně, včas a účinně (Motzke, Podskalská 2007: 20). Pokud sdružení nekontroluje úřední desku, kde se ze zákona toto rozhodnutí zveřejňuje, může lhůtu k přihlášení promeškat. Jak uvádějí autoři, před rokem 2006, než došlo k novelizaci zákona o ochraně přírody a krajiny, bylo sdružení informováno dopisem.

3.3 Územní plánování a občanská sdružení

Územní plánování je velmi důležitým procesem z hlediska občanů. Jeho výsledkem je závazný územní plán, který ovlivní nejen další rozvoj města. Je to důležitý strategický dokument. Jeho podoba by měla odrážet místní specifika, měl by být výsledkem dialogu různých občanských skupin a organizací v obci.

²⁴ Internetová stránka občanského sdružení EKOENTO. <http://ekoento.sweb.cz/stanovy.pdf>. [cit 10.6.2011]

Pro občany a jejich sdružení je podstatné, aby se účastnily všech fází vzniku územního plánu. Mohou se účastnit veřejného projednávání návrhu plánu, posílat připomínky, žádat o změnu územního plánu, případně podávat námitky (zákon 183/2006 §52, 53). Územní plánování probíhá na třech úrovních-ministerské, krajské a obecní.

Z hlediska občanské participace se budu podrobně zabývat územním plánováním na úrovni měst a obcí.

Územní plánování je klíčové pro občanská sdružení, jejichž cílem je ochrana přírody a krajiny.

Stavební zákon ukládá příslušnému obecnímu úřadu, případně kraji, povinnost alespoň jednoho veřejného projednávání navrhovaného územního plánu nebo navrhované změny územního plánu. Veřejnost má právo podávat námitky a připomínky k navrhované úpravě územního plánu, který je pořizovatel povinen vystavit k veřejnému nahlédnutí 30 dnů před zahájením projednávání (zákon 183/2006 §22, 52).

- Připomínky a námitky podávají fyzické nebo právnické osoby písemnou formou.
- Připomínkovat návrh může kdokoli, námitky podávají pouze dotčené osoby (§89)

Zástupce veřejnosti a podávání námitek

Zákon také definuje postavení tzv. **zástupce veřejnosti** (§23), který může veřejnost v územním řízení zastupovat. Zástupce veřejnosti je zmocněn určitým počtem občanů, který je stanoven vzhledem k velikosti obce (např. u obce pod 2000 obyvatel je potřeba alespoň 200 občanů ke zmocnění).

Zástupcem veřejnosti může být jak fyzická tak právnická osoba. Vzhledem k tomu, že český právní řád nedefinuje dotčenou veřejnost, je ustanovení zástupce veřejnosti jediný institut, jak podávat námitky proti návrhu územního plánu.

Stavební zákon definuje pouze tyto dotčené osoby (§52)

- vlastníci pozemků a staveb dotčených návrhem veřejně prospěšných staveb, veřejně prospěšných opatření a zastavitelných ploch
- zástupce veřejnosti.

Jak již bylo uvedeno, námitku tedy podává pouze veřejný zástupce, kterého si občané zvolí potřebným počtem hlasů.

Námítky může podávat zástupce veřejnosti a další dotčené osoby ke konceptu územního plánu i k návrhu plánu, což je poslední fáze projednávaného územního plánu nebo jeho změny (zákon 183/2006 §48, 49).

Pokud jsou námítky do návrhu zapracovány a podstatně návrh změní, koná se další veřejné projednání, kde mají dotčené osoby právo nejen podávat připomínky a oprávněné osoby mohou znovu podat námítky. Pokud se koncept i návrh plánu nemění, vypracuje obecní zastupitelstvo návrh rozhodnutí o námítkách, který, pokud je schválen, obsahuje vlastní odůvodnění, které je součástí odůvodnění územního plánu.²⁵

Ekologické organizace, které poskytují poradenství pro občany v problematice účasti občanů ve správních řízeních, zdůrazňují, že je nezbytné aktivně se účastnit všech fází řízení, počínaje pravidelným sledováním úřední desky, účasti veřejných projednání, práva podat připomínky a případně námítky.²⁶

Pořadí správních řízení, do kterých se občané a jejich sdružení mohou zapojit²⁷

- územní plán nebo jeho změna
- hodnocení vlivů na životní prostředí (EIA)
- zvláštní povolení (např. výjimky ze zákona o ochraně přírody a krajiny, vodoprávní povolení atd.)
- územní rozhodnutí (územní řízení)
- integrované povolení (IPPC) – týká se jen větších průmyslových a zemědělských podniků, zahrnuje zejména problematiku ochrany přírody, vod a ovzduší
- stavební povolení (stavební řízení)
- kolaudační rozhodnutí (kolaudační řízení)

²⁵Internetová stránka občanského sdružení Arnika. <http://arnika.org/namitky-vlastnika>. [cit. 10.6.2011]

²⁶Internetové stránky Sítě ekologických poraden, STEP.http://www.ekoporada.cz/wiki/doku.php?id=pravo:co_je_to_uzemni_planovani_a_jak_se_do_nej_za_pojit. [cit. 10.6.2011]

²⁷tamtéž

Poslední typem správního řízení, které se dotýká ochrany přírody, je také upraveno zvláštní normou a to zákonem 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování.

Řízení se vede vždy, kdy se jedná o stavbu, jejíž provoz má významný dopad na životní prostředí. Aby mohl stavební úřad vydat povolení k další stavbě, musí návrh projít řízením IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control), které česky označujeme jako Integrovaná prevence a omezování znečištění. Účastníky řízení jsou obce, kraje, jejichž území se stavební návrh dotýká a občanská sdružení.

3.3.e Proces EIA

Environmental Impact Assessment neboli posuzování vlivů na životní prostředí je v ČR vymezen samostatnou právní normou 100/2001 Sb. Tento proces posuzování by měl probíhat ještě před vydáním rozhodnutí správního řízení, ke kterému se EIA vztahuje.

Vyjádřit své připomínky může kdokoliv ústně i písemně. Kdo se účastní procesu EIA, má také právo účastnit se navazujících správních řízení. Zákon ovšem neukládá politikům povinnost držet se závěrů posuzování, naopak mohou od nich upustit a navrhované povolení schválit.

Uvedený zákon se vztahuje i na tzv. **proces SEA**, který umožňuje účast veřejnosti podobně jako v řízení EIA.

V tomto procesu se občané mohou vyjadřovat k připravovaným strategickým dokumentům obce. Ty jsou vymezeny zákonem, patří se: koncepce strategie, politiky, plány nebo programy zpracované nebo zadané orgánem veřejné správy a následně orgánem veřejné správy schvalované nebo ke schválení předkládané.

Efektivní občanská participace je i v tomto případě možná tehdy, když se občané chtějí aktivně podílet na veřejném rozhodování. Neziskové organizace vypracovaly tzv. Desatero aktivního občana pro využití územního plánu.²⁸

²⁸ Internetová stránka Občanská společnost. <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=1976528> [cit.18.6.2011]

- Zjistěte si, zda obec a kraj, kde působíte, mají zpracovaný územní plán obce a seznamte se s jejich obsahem.
- Sledujte úřední desku na úřadě nebo na internetu, aby Vám neunikly projednávané změny.
- Projednává-li úřad změnu ÚP, která Vás negativně ovlivní, zašlete písemně připomínky ke všem fázím projednávání.
- Účastněte se aktivně veřejných jednání a formulujte své námitky nejen písemně, ale i ústně.
- Pokuste se zjistit stanoviska dotčených orgánů státní správy a získat některý z nich na svou stranu. Námitky správních úřadů mají větší váhu než námitky občanů.
- Dotýká-li se případ, který řešíte, většího počtu lidí, informujte je o průběhu schvalování územního plánu. Čím více připomínek úřad dostane, tím lépe.
- Informujte o problému sdělovací prostředky. O konečné podobě územních plánů rozhodují zastupitelé, tedy zástupci občanů, kteří by měli respektovat názor svých voličů.
- Sledujte i další fáze rozhodování – proces EIA, územní řízení atd. I když je nějaký záměr zanesen do územního plánu, nemusí být ještě realizován.
- Zabýváte-li se nějakým závažnějším případem, nespolehejte jen na sebe. Vstupte do místního občanského sdružení nebo takové sdružení založte. Získáte tím větší zákonná práva.
- Účast v projednávání územního plánu a ve správních řízeních nemusí problém vyřešit. Využívejte i dalších občanských práv, jako jsou petice, veřejná shromáždění apod.

Občané a jejich občanská sdružení mají právo účastnit se řízení o návrhu a změnách územního plánu. Stavební zákon vymezuje práva občanů a dotčených osob v územním a stavebním řízení. Vzhledem k tomu, že má občanské sdružení ze zákona 114/1992 možnost účastnit se správního řízení, ve kterých je dotčena ochrana přírody a krajiny, je pro občany výhodnější takové sdružení založit a účastnit se rozhodovacích procesů jako právnická osoba.

Podle článku 7 a 8 Úmluvy, má být veřejnosti zajištěna možnost účastnit se schvalování strategií a politik a přípravy zákonů, nařízení a vyhlášek, které se týkají životního prostředí.

Úmluva nařizuje správním orgánům přijmout takové předpisy pro účast veřejnosti, které jsou transparentní a umožní poskytování podstatných informací veřejnosti. Dále správní orgány mají povinnost vymezit skupiny občanů, které se mohou účastnit a dbát na to, aby poskytly dostatečný prostor pro občany účastnit se tvorby politik týkajících se životního prostředí.

Účast veřejnosti má být zaručena dalšími nástroji, které umožní, aby se občané mohli vyjádřit ještě v době, kdy „jsou možnosti volby stále ještě otevřeny.“ Proto by úřady měly poskytnout dostatek času, aby se občané mohli účastnit, návrhy by měli být publikovány a zpřístupněny veřejnosti. Občané mají mít právo návrhy připomínkovat přímo, nebo prostřednictvím svých zástupců. Podstatné je především závazek správních orgánů vyplývající z Úmluvy, přihlídnout ke spoluúčasti občanů „v největší možné míře“.

Jak uvádí Motzke, v českém právním řádě není vymezen pojem účast veřejnosti. Není tedy systematicky umožněno podílet se například na přípravě legislativy. Podle autorů, je například Ministerstvo životního prostředí v kontaktu s některými nevládními organizacemi a zasílá jim návrhy legislativních změn k vyjádření (Motzke, 2007: 18).

4. ÚČAST VEŘEJNOSTI NA ROZHODOVÁNÍ

Jaké jsou možnosti ovlivnit politické rozhodnutí na úrovni EU, státu a obce? Takové otázky si kladu v této kapitole, kde se věnuji možnostem občanů participovat na rozhodovacích procesech v souvislosti s platnou právní úpravou.

Zabývám se tím, jakým způsobem mohou občané participovat na rozhodovacích procesech na úrovni nadnárodní, národní a místní.

Jak již bylo uvedeno výše v této práci, participace občanů se nejčastěji odehrává na místní úrovni. Je pochopitelné, že občané chtějí mít podíl na rozhodování tam, kde vědí, že mají největší šanci uspět a něco změnit.

Stručně představuji participaci občanů na úrovni Evropské unie. Vycházím zde z dokumentu Evropské komise Bílá kniha o Evropské dobré správě z roku 2000, který kriticky hodnotí demokratický deficit institucí EU a tímto dokumentem ukazuje, jak by se EU ráda zbavila nálepky byrokratické instituce, kde vládou především úředníci. Dále představuji nejčastější nástroj přímé participace občanů na rozhodování v EU-veřejné konzultace.

Na úrovni vztahu občan-stát, se zabývám tím, jaké jsou povinnosti vybraných ministerstev zapojovat do svých rozhodovacích procesů občany. Ukazují, jaké formy účasti veřejnosti jsou charakteristické pro ústřední orgány státní správy.

Účast občanů na rozhodování na místní úrovni je již velmi interaktivní proces. V této kapitole se zabývám úrovněmi zapojování dle Sherry Arnstein. Ve vztahu k participačnímu žebříku, popisují jednotlivé techniky a jejich využití na místní úrovni.

S ohledem na vymezení oblasti participace v této práci, tedy oblast ochrany životního prostředí, představuji dva koncepty, které jsou podmíněny účastí veřejnosti. Je to místní Agenda 21 a činnost místních akčních skupin.

Domnívám se, že společným cíle je faktické možnost občanů ovlivnit politická rozhodnutí tj. občané musí mít možnost nejen se účastnit, ale také ovlivnit a změnit takové

rozhodnutí. To je jedna strana problému. Nakolik mají občané možnost ovlivnit výsledné rozhodnutí, i když se procesu aktivně účastní.

Vzhledem k tomu, jakou váhu mají osobní neformální kontakty v české společnosti, je nutné se ptát nakolik je objektivní rámec pro participaci (právní normy, schválené metodiky, dodržování mezinárodních úmluv) hlavním měřítkem pro efektivní participaci. Tedy do jaké míry objektivní, věcné připomínky ke konkrétnímu návrhu, jsou pro politiky závazná a vážně se jimi zaobírají.

4.1 Účast veřejnosti na rozhodování na úrovni Evropské unie

Evropská unie a její fungování je založena na principech zastupitelské demokracie. V posledních letech některé instituce Unie čelí kritice za přílišnou byrokracii a neschopnost komunikovat s evropskou veřejností, kde velký vliv mají kromě zvolených zástupců, úředníci. Tento stav někteří autoři označují jako demokratický deficit institucí Evropské unie.

Nejaktivnější institucí v tomto směru je Evropská komise, která v roce 2001 vydala tzv. Bílou knihu o dobré správě (Commission, 2001).

Jak jsem již zmínila, Evropská unie je založena na reprezentativní demokracii, tedy volených zástupcích. Nicméně, je si vědoma toho, jakou roli hrají v členských zemích organizace občanské společnosti. Je to především úloha prostředníků mezi veřejností a institucemi Evropské unie, OOS prezentují názory svých členů a sympatizantů na půdě institucí EU.

Evropská komise vydala dokument nazvaný *Commission and Non-Governmental Organizations: Building a Stronger Relationship*. V dokumentu popisuje OOS jako subjekty, které přispívají k demokracii v rámci Evropské unie. Instituce EU si uvědomují, jakou váhu mají OOS na národní úrovni, kde často přispívají k politickým rozhodnutím. I z toho důvodu je se Komise snaží, aby se tyto organizace účastnily politických návrhů Komise a spoluvytvářely je. Komise si uvědomuje, že OOS mohou poskytnout t expertní

informace týkající se konzultované problematiky na národní i místní úrovni a propojit ji s evropskou úrovní.

Díky tomu mohou Komisi poskytnout důležitou zpětnou vazbu, při definování a zavádění politik.

Komise mimo jiné vyzdvihuje expertní roli OOS při uskutečňování projektů, které jsou financovány ze strukturálních fondů a zdůrazňuje, že se věnují ochraně životního prostředí a daří se jim bojovat proti sociální exkluzi a diskriminaci. Dalším pozitivním přínosem OOS, jsou podle Komise motivování pracovníci organizací a jejich schopnost pracovat v obtížných podmínkách.²⁹

4.1.a Evropská dobrá správa

V roce 2001 vydala Evropská komise dokument pod názvem Bílá kniha o evropském vládnutí (dále jen Bílá kniha), kterým navazovala na debatu o demokratičnosti institucí Evropské unie z konce 90. let (Finke, 2007).

Podle autorky, byla Evropská unie do té doby vnímána jako instituce parlamentní demokracie. Ve druhé polovině 90. let se začíná v Evropské unie prosazovat koncept participační demokracie. Cílem je alespoň zmírnit demokratický deficit unijních institucí. (ibid.).

Autorka dále uvádí, že to byla Maastrichtská smlouva z roku 1992 navíc rozšířila kompetence Evropské komise a tím umožnila, aby se různé občanské skupiny zapojily do tvorby politických návrhů.

Podle autorky zapojování různorodých skupin do tvorby politik EU je podstatou participační demokracie v rámci této instituce. Různé sociální skupiny mají mít možnost vyjádřit se k navrhovaným politickým rozhodnutím a také se na nich podílet.

Výsledkem procesu postupného zapojování organizací občanské společnosti do tvorby politik především Evropské komise byla právě Bílá kniha z roku 2001 vydaná Evropskou komisí, kde se Komise, ale i další instituce EU, zavazuje k pěti principům

²⁹ zdroj http://ec.europa.eu/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf

dobrého vládnutí a zdůrazňuje úlohu organizací občanské společnosti v rozhodovacích procesech.

Pět principů dobré správy EU

1. Otevřenost institucí EU, která se vyznačuje větší komunikací členských států o činnosti EU. Předpokladem větší otevřenosti občanům je používání srozumitelného a dostupného jazyka.
2. Participace na politických procesech v rámci EU a to na všech jeho částech.
3. Odpovědnost všech unijních institucí ve smyslu ujasnění rolí v „legislativních a exekutivních procesech.“
4. Efektivnost ve smyslu tvorby rychlých, adresných a odpovědných politických rozhodnutí. Efektivnost také závisí na implementaci politických rozhodnutí EU poměrným způsobem a na tom, aby se rozhodnutí tvořila na odpovídajících úrovních.“
5. Koherence/Soudržnost v souvislosti s obsáhlejší agendou Unie a s jejím rozšiřováním, které přináší „větší různorodost“. Cílem je srozumitelná a kontinuální politika všech členů EU.

Cílem Bílé knihy je větší zapojení a otevřenost. V dokumentu Komise vyzývá k „aktivnější komunikaci s veřejností o evropských záležitostech.“ Znamená to, že se Evropská komise a další instituce EU budou snažit o to, aby o jejich činnosti věděli občané celé Evropské unie a všech úrovních od národní po místní. K tomu budou „využívány sociální sítě, místní (grassroots) organizace a národní, regionální a místní úřady“ (Commission, 2001: 12).

Velký důraz je věnován občanské společnosti a její zapojování do tvorby politik v rámci EU. Je zde zdůrazňována role odborů a zaměstnaneckých organizací a dalších organizací občanské společnosti: „Organizace, které tvoří občanskou společnost mobilizují občany a podporují například ty, kteří trpí sociálním vyloučením nebo diskriminací. (...) Neziskové organizace hrají důležitou úlohu v politice rozvoje Evropské unie (development policy). Jsou často v roli varovného systému, který usměrňuje politickou debatu“ (ibid.: 14).

Organizace občanské společnosti jsou v dokumentu popisovány jako potenciální partner EU v komunikaci s občany členských zemí a v rozvoji občanské participace:

„Občanská společnost vidí Evropskou unii jako dobrou platformu ke změně směřování politiky a společnosti, což je potenciál k tomu, abychom rozšířili debatu o evropské roli.

„Je to šance, jak občany aktivněji zapojit do dosahování Unijních cílů a nabídnout jim strukturovaný kanál pro zpětnou vazbu, kritiku a protest“ (ibid.: 15).

Na Bílou knihu navazovaly další dokumenty především tzv. Zelená kniha o evropské iniciativě pro transparentnost z roku 2005, která obsahuje tři kroky, kterými chce Komise dosáhnout větší transparentnosti. Dokument má za cíl

- vytvořit strukturovaný rámec pro činnost zájmových skupin (lobbystů)
- zajistit zpětnou vazbu Komise k minimálním standardům konzultací
- zpřístupnit informace o subjektech, které jsou příjemci dotací ze strukturálních fondů

4.1.b Veřejné konzultace

Veřejné konzultace podléhají principům „dobré správy“ (good governance) tak, jak byly uvedeny v Bíle knize Komise z roku 2001. Mezi ně patří:

- participace; účast veřejnosti musí být umožněna ve všech stádiích rozhodování, od koncepcí po implementaci
- otevřenost a odpovědnost; evropské instituce mají být otevřenější a srozumitelnější. Evropská komise má konzultovat proces rozhodování tak, aby bylo jasné
 - jaké téma se projednává
 - jaké mechanismy jsou pro konzultaci využity
 - s kým se problematika konzultuje a proč
 - jaká rozhodnutí ovlivnila výslednou podobu politik

Otevřenost a transparentnost při rozhodování je velmi podstatná, proto je od roku 2008 v provozu veřejný registr zainteresovaných skupin, lobbystických skupin a také organizací občanské společnosti, které mohou ovlivnit rozhodování na úrovni EU. Registrace je dobrovolná a registrované subjekty se zavazují dodržovat pravidla, která se týkají jejich účasti na rozhodovacích procesech. Tato pravidla například obsahují jasnou identifikaci skupiny a kladou důraz na transparentní podávání a získávání informací.

V registru je uvedeno dvanáct nevládních organizací z české republiky, které se věnují tématu ochrany životního prostředí. Jsou mezi nimi advokační organizace jako je Ekologický právní servis z Brna nebo Zelený kruh, ale také člen národní sítě místních akčních skupin, která působí v královehradeckém kraji v okrese Rychnov nad Kněžnou.

- účinnost konzultací; konzultace musí začít co nejdříve. Zájmové skupiny se musí účastnit všech stádií rozhodování, aby jej mohly účinně ovlivňovat. Konzultace se mohou opakovat. Efektivita konzultací respektuje princip proporcionality tj. rozsah konzultací musí být úměrný dopadu, který rozhodnutí má na subjekt, se kterým je konzultováno
- konzistentnost; kromě samotných konzultací, poskytne Komise zpětnou vazbu, evaluaci a shrnutí procesu.

Komise doporučuje zainteresovaným skupinám, aby si vytvořily mechanismy, které budou celý proces monitorovat. Mohou tak snadněji zjistit, jak konzultace fungují a zda „přispívají k transparentnímu, otevřenému a odpovědnému systému“ (Commission, 2002).

4.2 Účast veřejnosti na úrovni státu

Stát a jeho zákonodárné složky, tedy parlament a senát, má z hlediska občanské participace klíčové postavení. Umožňuje, prostřednictvím skupiny poslanců, ministerstev a krajů podávat legislativní návrhy, které se v procesu definovaném ústavním zákonem, mohou být schváleny a stát se závaznou právní normou.

Podobně jako na úrovni Evropské unie, ani na úrovni státu neexistuje jednotná koncepce pro občanskou participaci.

Možnosti jednotlivých občanů a těch, kteří se sdružují v občanských sdružení, jsou vymezeny legislativou, kterou se zabývá předchozí kapitola. Občanská sdružení vstupují jako účastníci správních řízení do procesů, které se převážně týkají ochrany přírody a krajiny. Správní řízení a účast veřejnosti v nich, se odehrávají na místní úrovni obcí, případně krajů. Stavební úřad není v kompetenci samosprávy, ale státní správy, nicméně z povahy věci, které jsou předmětem stavebních povolení, se většinou týkají povolování staveb na území konkrétních obcí.

4.2.c Rada vlády pro nestátní neziskové organizace

Zřízena byla v roce 1992. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace dále RVNNO, je poradní výbor vlády. Jediný institucionalizovaný poradní orgán, který se systematicky věnuje nevládním organizacím a jejich postavení v české i evropské společnosti.

Členové Rady jsou zástupci nestátních neziskových organizací, pracovníci ministerstev a další představitelé úřadů státní správy.

Intenzita spolupráce s ministerstvy se pochopitelně odvíjí od toho, do jaké míry je agenda úřadu spojena s činností NNO.³⁰

4.2.d Princip Partnerství

Uzavírání partnerství mezi zástupci veřejných institucí a nestátními neziskovými organizacemi, se v České republice začíná uplatňovat s reformou veřejné správy, tedy se vznikem krajů. V souvislosti s přípravou ČR na vstup do Evropské unie, se stát, kraje a obce učily uzavírat spolupráci na programech, které byly finančně podporovány ze strukturálních fondů EU.

Principem Partnerství je definován Evropským společenstvím jako spolupráce mezi Komisí EU a členskými státy, přičemž je dán důraz na spolupráci mezi:

- regionálními a místními orgány a jinými příslušnými veřejnými orgány,
- hospodářskými a sociálními partnery,
- všemi ostatními věcně příslušnými orgány v tomto rámci (Rada ES, 1999)

Princip Partnerství dle nařízení Evropské rady, znamená, že ke spolupráci na programech, které jsou podporovány ze strukturálních fondů, jsou přizváni zástupci státních, regionálních a místních orgánů.

³⁰ Internetová stránka vlády ČR. <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/> [cit. 22. 6. 2011]

Dále to jsou ekonomičtí a sociální partneři a další relevantní organizace. Dbá se na to, aby partnerská spolupráce prosazovala rovnoprávnost mužů a žen a ochranu životního prostředí (Centrum pro komunitní práci, 2001).

Jak uvádí Holečková (2003), z počátku byl princip partnerství prosazován především institucemi EU. V současné době princip partnerství uplatňují jednotlivé orgány státní správy a samosprávy u tvorby důležitých strategických dokumentů a návrhů významných Metodiky na přípravě jednoho strategického dokumentu a dvou legislativních návrhů.³¹ Zároveň probíhalo veřejné připomínkování.

Připomínkování se účastnily dvě nestátní neziskové organizace a to Evropský ekologický servis a Centrum pro komunitní práci (Ministerstvo vnitra, 2008). První organizace připomínkovala způsob vypořádání se s příspěvků veřejnosti, kdy navrhovala, aby byly vypořádány všechny připomínky, nejen ty, které příslušný úřad shledá vhodným. Jako nevhodné jsou v Metodice označeny příspěvky nejasné, nevztahující se k tématu, vulgární nebo výsměšné. Úřad se zabývá především těmi, které upozorňují na možné dopady návrhu na veřejnost a/nebo dané téma rozvíjí o nové přístupy (Ministerstvo vnitra, 2009). Připomínka nicméně nebyla akceptována, jako důvod bylo uvedeno, že Metodika není závazná a proto nelze takovou povinnost stanovit.

Další připomínky, kterým bylo vyhověno se týkaly uveřejňování všech dokumentů, které se vztahují k projednávaného návrhu také na informační tabule, ne jen na internet. Centrum pro komunitní práci navrhlo vlastní znění principů zapojování. Obě připomínky byly zapracovány do platné verze Metodiky schválené usnesením vlády v roce 2009 (ibid.).

Současně došlo ke schválení usnesení vlády tzv. Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace, označované zkratkou RIA-Regulatory Impact Assessment.³²

Proces RIA hodnotí pozitivní i negativní dopady regulace/návrhů na určitou oblast; dopady na životní prostředí, na fungování nestátních neziskových organizací, na

³¹ Návrh Národního akčního plánu boje proti terorismu (Ministerstvo vnitra), Návrh věcného záměru zákona o dohledu nad finančním trhem (Ministerstvo financí) a Návrh zákona o sčítání lidu, domů a bytů (Český statistický úřad)

³² Zásady vypracovalo OECD v roce 1974. OD té doby je přejala vlády většiny členských zemí OECD.
http://www.oecd.org/document/39/0,3746,en_2649_34141_35258801_1_1_1_1.00.html [cit. 10. 6. 2011]

konkurenceschopnost, apod. Zjišťuje, zda jsou tyto návrhy nezbytné, případně doporučuje od nich odstoupit. Tímto procesem by do budoucna měly procházet všechny legislativní návrhy od zákonů, vyhlášek, usnesení, apod.(OECD, 2009).

Obecné zásady RIA obsahují povinnost provádět k návrhům veřejné konzultace a připomínkové řízení. Musí být zajištěna účast všech, kterých se dopad návrhu dotýká přímo i nepřímo. Jsou zde uvedeny nestátní neziskové organizace jako jeden ze subjektů. Pravidla pro konzultace jsou podobná jako v Metodice pro zapojování, tedy dostatečný čas na přípravu, poskytnutí všech relevantních informací a srozumitelné a veřejně dostupné zveřejnění výsledků konzultací.

4.2.e Legislativní pravidla vlády

Legislativní pravidla vlády stanoví jednotná pravidla pro vládu a ústřední správní orgány při přípravě legislativních návrhů a jejich připomínkování se zainteresovanými stranami.

Připomínkování se ovšem vztahuje jen na vymezené subjekty. Nestátní neziskové organizace zde nejsou uvedeny. Připomínky smí, kromě jiných, podávat Družstevní asociace, pokud se návrh týká této problematiky a odbory, pokud se návrh týká zaměstnanců (Vláda ČR, 2010).

Obecně Pravidla stanoví, aby dříve, než jsou návrhy předány vládě, proběhlo posouzení dopadů regulace (RIA), dále posouzení, zda jsou návrhy v souladu s mezinárodními smlouvami a s evropským právem. Pravidla vymezují časovou lhůtu k připomínkám a způsob, jakým jsou zpracovány (ibid.).

4.2.f Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů

Cílem je vytvořit jednotný návod pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů pro ústřední orgány státní správy. Metodika určuje formy zapojení, vymezuje cílové skupiny, určuje časový rámec pro zapojování a předkládá způsoby vyhodnocení celého procesu. Dokument není právně závazný, obsahuje nicméně doporučení úřadům, využívat Metodiku co nejvíce (Ministerstvo vnitra, 2007).

V pilotní fázi metodiku testovaly tři úřady, po vyhodnocení této fáze a po připomínkovacím procesu k obsahu Metodiky, byla v roce 2009 schválena usnesením vlády.

Dokument navazuje na proces RIA, který se od roku 2007, uplatňuje na legislativní návrhy vlády a ústředních orgánů státní správy a dalších subjektů se zákonodárnou iniciativou.³³

Dokument vymezuje čtyři stupně zapojování veřejnosti, který vychází z participačního žebříku. Na nejvyšším stupni je partnerství, o stupeň níž konzultování, dále připomínkování a na spodní příčce je informování. Ke každému stupni jsou vymezeny techniky, kterými lze veřejnosti do rozhodovacího procesu zapojit.

Obrázek 1. Stupně zapojení veřejnosti.

Partnerství
Konzultování
Připomínkování
Informování

Zdroj: Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. Ministerstvo vnitra. 2009

Stručně uvedu souhrn participačních stupňů a popíšu vybrané techniky. Vycházím ze schválené verze Metodiky pro zapojování veřejnosti z roku 2009:

Informování je jednostranný proces, který není participační. Umožňuje pouze zástupcům úřadu předat konzultovaným subjektům relevantní informace. K tomu slouží různé informační kanály od úředních desek po webové stránky.

³³ Dle zákona 1/1993 Sb., čl. 41, odst. 2, Ústava ČR má zákonodárnou iniciativu poslanec, skupina poslanců, vláda, Senát nebo Krajské zastupitelstvo.

Připomínkování také není participační nástroj v pravém slova smyslu. Je to jednosměrná komunikace od konzultovaných subjektů k zástupcům úřadu. Mezi techniky patří různá terénní šetření, dotazníky, telefonní konzultace, ohniskové skupiny.

Konzultování – konzultace mohou být přímé i nepřímé tj. probíhají např. na internetových fórech. Efektivnější jsou tehdy, je-li konzultováno tváří v tvář za přítomnosti všech konzultovaných subjektů.

Konzultačními techniky podle Metodiky jsou

- Veřejné setkání
- Veřejné debaty
- Konference a semináře
- Internetová diskusní fóra
- Internetový chat
- happeningové akce
- konzultace s vybranými subjekty

Poslední technika se přímo dotýká nestátních neziskových organizací, neboť umožňuje, aby si zástupce úřadu přizval ke konzultacím například občanské sdružení, které se konzultované problematice věnuje.³⁴

Na vrcholu participačního žebříku je **partnerství**. Návrh vládního dokumentu je výsledkem spolupráce mezi zúčastněnými subjekty. Je jejich společným dílem. Techniky jsou uvedeny dvě: workshopy a pracovní skupiny.

Metodika také umožňuje zástupci úřadu, aby proces zapojování veřejnosti svěřil expertní organizaci na občanskou participaci, jako příklad je uvedena soukromá společnost nebo nestátní nezisková organizace.

Druhá část Metodiky obsahuje konzultační pravidla s veřejností v procesu RIA. Jsou zde jasně vymezené postupy, jak návrhy s veřejností konzultovat, včetně určení časového

³⁴ Metodika odkazuje na seznam nestátních neziskových organizací v databázi DaTaKO, kterou spravuje Ministerstvo vnitra (Ministerstvo vnitra 2009)

rámce, vymezení konzultovaných subjektů, způsob vypořádání se s připomínkami – stejná pravidla, která byla uvedena výše, tj. není povinnost vyrozumět všechny připomínky. Liší se techniky zapojování, u hodnocení dopadu jsou v Metodice uvedeny pracovní skupiny s detailním popisem, jak je připravit, dále veřejná slyšení, projednávání nebo semináře. Tyto participativní techniky jsou doplněny informačními kanály, internetovými fóry, apod.

Na závěr RIA procesu zástupce úřadu vypracuje souhrnnou zprávu o výsledcích konzultací, ve které uvede, jak s připomínkami naložil. Zpráva o zapojování veřejnosti je součástí Závěrečné zprávy RIA (Ministerstvo vnitra 2009, čl 3: 14).

4.3 Účast veřejnosti na místní úrovni

Vlastní obec, případně kraj, je nejčastěji místem občanské participace. Z pochopitelných důvodů mají občané největší možnost ovlivňovat dění ve své obci. Jsou zde nejbližší svým politickým představitelům a využívají sociálního kapitálu k tomu, aby se mohli stát partnery v jednání s nimi.

Místní participace je proces, který mají mnohé obce za cíl ve svých rozvojových dokumentech nebo strategiích³⁵. Zde jsou uvedeny příklady a postup jak účinné participace dosáhnout. Participaci iniciují obce, neboť chtějí, aby se důležitá rozhodnutí týkající se například územního plánování, činila ve spolupráci s občany. Společná rozhodnutí jsou předpokladem jejich úspěšného uskutečnění.

Dalším příkladem je účast veřejnosti tam, kde obec v očích občanů selhala a občané a jejich sdružení se chtějí bránit. Často se toto „selhání“ týká oblasti životního prostředí a územního rozvoje. V tomto případě se občané sdružují a využívají svých zákonných práv, aby rozhodnutí obce zvrátili. Příkladem jsou různá občanská sdružení, která bojují za

³⁵ Obce sdružené v Národní síti zdravých měst, přijali koncepci místní Agendy 21, kde je účast veřejnosti podmíněna při vypracování rozvojových dokumentů. Více například internetový portál Občanská společnost: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=1923253>. [cit. 18.6.2011]

záchranu starých stromů v parcích, nebo jsou proti výstavbě průmyslového podniku v blízkosti obydlí.

4.3.g Participační žebřík

Základním předpokladem pro plánování rozvoje obce podle principů trvalé udržitelnosti je zapojení veřejnosti. Míru zapojení veřejnosti a efektivitu procesu ukazují na tzv. participačním žebříčku.

Autorkou „žebříku“ je Sherry R. Arnstein. Publikovala jej v roce 1969 ve Spojených státech a cílem bylo rozlišit formální zapojování veřejnosti od skutečné participace, kdy je občanů, delegovány moc rozhodovat o věcech veřejných společně se zástupci obcí (Arnstein, 1969).

Autorka poukazuje na to, že skutečná moc zůstává v rukou politiků a účast veřejnosti je pouze formální proces, kterým se pro občany nic nemění.

Participační žebřík dle Sherry R. Arnstein

Občanská kontrola	Moc v rukou občanů
Delegovaná moc	
Partnerství	
Fáze vysvětlování	Symbolické (formální) zapojování
Konzultace	
Informování	
Terapie	Ne-zapojování
Manipulace	

Zdroj: *A ladder of Citizen Participation.* (Arnstein, 1969³⁶)

³⁶ Překlad vlastní

Nejnižší stupně „žebříku“ ukazují na paternalistický přístup skutečných držitelů moci (powerholders), kteří občany učí, jak se mají zapojit do rozhodování.

ZA skutečnou formu participace, považuje autor až 3. úroveň-informování. Poukazuje nicméně na to, že jde často o jednostranný tok informací tj. od držitelů moci k občanům. Vyšší stupeň jsou konzultace, nicméně je zde podle autora riziko, že se občané jsou vyslyšeni, ale tím participace končí. Není zde záruka, zda vůbec, nebo do jaké míry, bude brán na jejich připomínky zřetel.

Další úroveň již podle autora představuje skutečné zapojení občanů, neboť je na jejich stranu delegována část moci a občané tak mají možnost skutečně změnit stav věcí.

V Metodice zapojování veřejnosti do plánování obce představuje podrobný návod pro obce, jak při zapojování postupovat. Samotné zapojování je strukturovaný a systematický proces, který musí být dobře promyšlen a naplánován (Metodika procesu zapojení, 2003).

V počáteční fázi obec identifikuje problémy a navrhne případná řešení. Následně je potřeba identifikovat skupiny obyvatel, kterých se navrhovaná opatření dotýkají přímo a kterých nepřímo.

Autoři metodiky kladou důraz na stanovení cílů, kterých chce obec v procesu participace dosáhnout. Je cílem najít společné řešení s občany? Je cílem získat podporu veřejnosti pro navrhovaná řešení a vyhnout se tak negativní reakci ze strany veřejnosti? Chceme zjistit silné a slabé stránky navrhovaných řešení? (ibid.)

Vzhledem k cílům, by obce měly určit míru zapojení občanů. Chceme občany pouze informovat a dát jim prostor k připomínkám? Chceme zjistit co vnímají jako problém a chtějí řešit? Domnívám se, že v prvním případě je míra vlivu občanů na výsledné rozhodnutí menší než v případě druhém, který vyžaduje pravidelné setkávání s občany a opětovné diskuse.

Jak uvádí Alena Bauerová, pro obce je podstatné stanovit komunikační strategii tj. postup jakým způsobem úřad komunikuje s vnější veřejností a jak mezi sebou komunikují zastupitelé případně zaměstnanci úřadu-vnitřní veřejnost. Dále vytvoření akčního plánu, který obsahuje seznam pořádaných akcí, termíny časovou náročnost apod. Obce také stanoví indikátory, na jejichž základě vyhodnocují efektivnost procesu zapojování (Týmová iniciativa, 2010)

4.3.h Participační techniky

Každá úroveň zapojení představuje soubor technik³⁷, které lze použít v procesu zapojování. Na nejnižší úrovni „žebříku“ se jedná o **informování občanů**. Jak již bylo uvedeno, není to participační technika, kdy by občané mohli reagovat. Je to nicméně technika používaná v začátcích procesu a je proto vhodné určit informační kanály, které bude obec používat.

Obec může informovat prostřednictvím místních novin, vydávat letáky a informační brožury. Další možností je rozhlas, televize a internet. Dále informační výstavy a prezentace a zřízení telefonní linky, kde jsou občanům poskytnuty informace a mohou návrhy připomínkovat.

Další úrovni participace, kterou Arnstein označuje jako symbolickou participaci. Na této úrovni, se podle autorky, nepřesouvá rozhodovací moc do rukou občanů. Je zde posun v tom, že techniky jsou interaktivní, tedy občan se setká s politickými představiteli obce tzv. face to face. Domnívám se, že se používají tam, kde zástupci obcí chtějí pouze obhájit navrhovaná řešení před veřejností třeba proto, aby předešli nebo minimalizovali negativní reakce občanů

Používané techniky, podle autorů Metodiky, jsou **veřejná projednání, workshopy, focus groups** a **diskusní fóra**. Mezi tyto techniky patří i pořádání **kulatých stolů**. Tyto techniky jsou také vhodné k tomu, aby zastupitelé získali informace od občanů o tom, jak vnímají život v obci a co je potřeba zlepšit (Olomoucký kraj).

Příkladem veřejného projednání je například fórum Zdravého města³⁸. Toto veřejné setkání se koná opakovaně vždy jednou za rok. Na prvním fóru obvykle zastupitelé města předstoupí před občany s oblastmi, kterými je třeba se zabývat. Občané v diskusi návrhy upravují, případně přidávají své. Poté proběhne anketa nebo občané vyplní dotazníky. Na základě informací od občanů pak obec sestaví tzv. **Desatero problémů obce** (Thérová, 2011).

³⁷ Pokud není uvedeno jinak, vycházím v této části textu z Přílohy 1 Metodiky zapojování občanů do plánování v obci Agora, 2003.

³⁸ Název odkazuje na Národní síť zdravých měst, zdroj <http://www.nszm.cz/index.shtml> [cit.20.6.2011]

Příkladem je město Jilemnice v Královéhradeckém kraji. Jilemnice se nachází v okrese Trutnov v Krkonoších. Obec je od roku 2002 součástí Národní sítě zdravých měst a každoročně pořádá několik **kulatých stolů** k různým otázkám týkající se života v obci a především **Fórum zdravého města**. Poslední se konalo v dubnu 2011. Občané byli přizváni na veřejné projednávání, zúčastnilo se zhruba 70 občanů, kteří společně identifikovali 10 největších problémů, které chtějí řešit. Tyto výstupy byly ověřeny v anketě, která se konala v květnu téhož roku. Fórum se zaměřilo na vytipované problémy, které občané identifikovaly v předchozím roce. Pro ilustraci uvádím Bezpečná cesta do školy, revitalizace městské zeleně, dostavba koupaliště, stavba obchodu, atd. Každá oblast má svého garanta, který zhodnotí současný stav a ve spolupráci s občany navrhne možná řešení (Thérová, 2011).

V tomto případě jsou občané informováni o rozhodnutích, které obce činí, případně se na nich sami podílejí.

Politici i občané tak předcházejí vyhroceným situacím, kdy se lidé dozvědí o návrhu, který se jim nelíbí a jsou přesvědčeni, že výrazně sníží kvalitu jejich života.

Proces zapojování veřejnosti a použití vhodných technik by měl být, rámcem, ve kterém dochází k tříbení názorů a všechny zásadní politická rozhodnutí by mu měla podléhat.

Olomoucký kraj uvádí další techniky v této participační fázi a to domovní setkání s občany a posezení u kávy, tedy setkání, na které, domnívám se, mohou být zváni menší skupiny občanů, kterých se navrhované řešení přímo dotýká (Olomoucký kraj).

Třetím, nejvyšším stupněm participace dle „žebříku“ Sherry Arnstein je skutečná efektivní participace, kdy občané jsou v diskusi rovnocennými partnery. Je to tedy úroveň, na které se vychází z principu partnerství, z toho, že si jsou všechny zainteresované strany rovny (Český ekologický ústav, 2003).

Vhodnými technikami na této úrovni je ustanovení **občanských komisí a občanských porot, občanská shromáždění a referendum** jako nástroj, kdy občané přebírají kontrolu nad rozhodováním.

Členové občanských komisí a porot ideálně reprezentují všechny zainteresované skupiny a posuzují předkládané návrhy. Občanská shromáždění je diskuse s občany vedená experty (Metodika procesu zapojování, 2003).

Výše uvedené techniky lze kombinovat podle potřeb obce a dalších zainteresovaných skupin. Jak uvádějí autoři Metodiky, vždy je třeba brát v úvahu časovou a finanční náročnost. Obce by měli dopředu počítat s tím, jak dlouho bude probíhat informování, zjišťování potřeb občanů a kolik času zaberou například diskusní fóra či veřejná projednávání. Je nutné počítat i s tím, že některé techniky budou použity znovu a jak dlouho potrvá zpracování dat.

4.4 Účast veřejnosti a strategické plánování na místní úrovni

V předchozí části jsem se zabývala participačním procesem a jeho úrovněmi. Vycházela jsem z tzv. participačního žebříku Sherry Arnstein (1969), která rozlišuje mezi ne-participací, symbolickou participací a skutečné zapojování. Ke každé rovině jsem uvedla odpovídající techniky. Vycházela jsem z metodiky organizace Agora, která je zaměřena na místní úroveň (Metodika procesu zapojování, 2003).

V této části se zaměřím na participační proces v oblasti, která je pro místní úroveň klíčová a tou je strategické plánování. Strategickým plánováním rozumím tvorbu strategií pro rozvoj obce, který obsahuje především strategii územního plánování a která ctí principy udržitelného života (Týmová iniciativa, 2010: 7-8).

Vytváření takových strategických plánů je podmíněno partnerstvím mezi představiteli obce a veřejností, za kterou se „skrývají“ jednotliví občané, občanská sdružení, soukromotržní společnosti apod. Tato podmínka je součástí místní Agendy 21 a partnerskými asociacemi v rámci obcí, které označujeme Místní akční skupinou (ibid.: 20-22; 48-50).

V následující části vymezím specifika účasti veřejnosti na strategickém plánování v obci. Popíšu principy místní Agendy 21 a činnost místních akčních skupin ve vztahu k participaci na místní úrovni.

4.4.i Specifika účasti veřejnosti na strategickém plánování měst a obcí

Strategické plánování (dále jen plánování) je dlouhodobý a specializovaný proces, který je třeba detailně připravit. Jak uvádí Bauerová, je podstatné vypracovat analýzy a studie, jejichž cílem je ukázat na místní specifika a těmto výsledkům přizpůsobit participační proces. Sbíráání informací slouží také k tomu, aby partneři porozuměli, proč se plánuje a co to znamená. Podle autorky je proto třeba opakovaně s partnery diskutovat a poskytovat zpětnou vazbu (Týmová iniciativa, 2010: 8).

Autorka uvádí, že je podstatné motivovat veřejnost k aktivní účasti. Je proto, dobré, aby součástí strategických plánů od počátku. Následující obrázek ukazuje závislost motivace občanů a včasným zapojením. Jak uvádí Bauerová, včasné zapojení a krátkodobé cíle jsou významným motivační prvkem v procesu (ibid.).

Obrázek 3: Závislost motivace občanů na včasné zapojení do rozhodování.

Zdroj: Týmová iniciativa, 2010

Pro účinnou participaci na strategickém plánování je podle autorky nutné vědět, jaké jsou potřeby občanů, nebo skupina na zapojit jejich základě občany oslovit. Na druhé straně, je dobré lidem ukázat, že je něco spojuje, snaha o to, mít v obci pěkné prostředí, upravené veřejné prostranství a podobně (ibid: 8).

Ti, kdo veřejnost oslovují a iniciují participaci by podle autorky neměli zapomínat na opakovanou zpětnou vazbu. Doporučuje se stanovit ukazatele zájmu veřejnosti o účast na rozhodování. Podstatnou rolí na setkáních, kterých se účastní různé skupiny občanů, může podle autorky sehrát facilitátor. Jeho úloha je sledovat diskusi a zajistit, aby vedla k určenému cíli (ibid.: 9).

4.4.j Místní Agenda 21

Místní agenda 21 je program udržitelného rozvoje na místní úrovni. Znamená to, že se občané, jejich sdružení a další subjekty v obci, podílejí na tvorbě strategických plánů v oblasti životního prostředí, sociální oblasti a územního rozvoje tak, aby naplnily principy udržitelného rozvoje³⁹. Místní Agenda 21 vychází z principů udržitelného rozvoje tak, jak byly předneseny v Agendě 21 na konferenci v Riu de Janeiru v roce 1992. Byla zde přijata deklarace o trvale udržitelném rozvoji, ve které se v článku 28 uvádí následující (Český ekologický ústav, 2003).

„Velké množství problémů a řešení obsažených v Agendě 21 má své kořeny na úrovni místních aktivit; účast a spolupráce místních úřadů bude proto faktorem určujícím úspěšnost realizace jejích cílů... Protože jsou (místní úřady) úrovni správy nejbližší lidem, sehrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci i při reakci na podněty veřejnosti a napomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje... Do roku 1996 by většina místních správ v jednotlivých zemích měla ve spolupráci s obyvateli dosáhnout konsensu ohledně místní Agendy 21 pro jimi spravovanou obec nebo město...“ Všechny místní úřady by měly vstoupit do dialogu s občany, místními organizacemi a soukromými podniky a přijmout místní Agendu 21.“

Místní Agenda 21 je program pro místní společenstva a obce, jehož cílem je strategicky plánovat rozvoj obce podle principů trvalé udržitelnosti. Vše probíhá za účasti občanů a představitelů zájmových skupin, kteří v obci žijí jak z pomoci všech zástupců občanských skupina a společností docílit zdravého rozvoje v obci.

³⁹ „(Trvale) udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy.“ Zdroj: Metodika místních agend 21 v České republice. 2003.

V České republice existuje od roku 1994 Národní síť zdravých měst⁴⁰, jejichž cílem je naplňovat principy udržitelného rozvoje ve strategickém plánování obce.

Jak jsem již uvedla místní Agenda 21 má za cíl vytvořit strategie rozvoje obce za účasti všech zainteresovaných skupin. Velký důraz je kladen na systematické zapojování veřejnosti a využití odpovídajících participačních technik.

Participace na místní úrovni a místní rozvoj podporuje také Evropská unie. Programem LEADER podporuje činnost místních iniciativ k rozvoji venkova především v oblasti zemědělství a životního prostředí. V České republice je v současné době přes 120 tzv. Místních akčních skupin (dále MAS), které jsou do programu LEADER zapojeny (Týmová spolupráce, 2010: 20). Autorka uvádí, sedm základních principů, na nichž jsou MAS založeny:

- integrovaná strategie místního rozvoje; obec vytváří vlastní rozvojový plán, je podstatné, aby reflektoval potřeby místa a obec měla dostatek zdrojů k jeho naplnění
- přístup „zdola nahoru“; strategie tvoří místní lidé z různých skupina organizací, jak uvádí autorka, je to nejlepší způsob jak rozvinout místní sociální kapitál
- partnerství veřejného a soukromého sektoru; klade se důraz na spolupráci mezi obcí, neziskovým a soukromým sektorem
- víceodvětvové akce; důraz na propojení s dalšími oblastmi např. školství, sociální služby apod.
- inovativnost; autorka uvádí příklad zavádění nových typů komunitních škol a prodejen s místními produkty
- spolupráce a vytváření sítí; vytváření sítí probíhá na evropské, národní úrovni, ale především se rozvíjí neformální sítě mezi obcemi

Obce, které se zapojují do programů jako je místní Agenda 21, nebo se sdružují v Místních akčních skupinách, vytvářejí větší participační možnosti pro občany, aby se

⁴⁰ Zdroj internetová stránka města Jilemnice: <http://www.mestojilemnice.cz/cz/zdrave-mesto/zdrave-mesto-projekt> [cit.15.6.2011]

aktivně zapojovali do rozhodovacích procesů. Z hlediska participačního žebříku Sherry Arnstein se domnívám, že můžeme hovořit o skutečné participaci, neboť zúčastněné strany se podílejí na rozhodování, v tomto případě na tvorbě strategických plánů, ve všech fázích procesu. Tyto programy rozšiřují participační podmínky vymezené legislativou, kterou jsem se zabývala ve třetí kapitole.

5. OBČANSKÁ PARTICIPACE NA MÍSTNÍ ÚROVNI: BŘEZHRAD

Ve své práci vymezuji úlohu občanských organizací v participačním procesu na místní úrovni v oblasti ochrany přírody. Na výsledcích průzkumu J. Carmin (2003) ukazují, jak organizace občanské společnosti přispívají k vyšší účasti veřejnosti v oblasti životního prostředí. Domnívám se, že velké profesní organizace, jejichž činnost se neváže k určitému místu, tak činí především prostřednictvím poradenství a vzdělávání občanů a institucí, a také spoluprací s institucemi a úřady na evropské a národní úrovni.

Popsala jsem koncepci místní Agendy 21, která má za cíl vytvářet rozvojové koncepce na místní úrovni podle principů trvalé udržitelnosti, ale hlavně v **partnerství** se všemi zainteresovanými stranami. Obce a města, která se zapojila do programu místní Agendy 21, se sdružují v Národní asociaci Zdravých měst, která jim poskytuje podporu a pomoc při naplňování Agendy.

Uvedla jsem příklad vybraných technik na místní úrovni, u kterých se domnívám, že z hlediska participačního žebříku Sherry Arnstein, odpovídají třem rovinám, které autorka nazývá ne-participace (informování, internetové diskusní fórum), symbolická úroveň (veřejné projednávání) a skutečná participace (místní referendum).

Platné normy jasně vymezují, za jakých podmínek se občané, tedy fyzické osoby, mohou stát účastníky řízení, jaká jsou jejich práva. Definují postavení občanských sdružení, které je z hlediska těchto norem vyšší a umožňují účinnější participaci (Humlíčková, 2008).

Česká ekologická legislativa, podle mého názoru, umožňuje občanským sdružením účinně prosazovat své zájmy, dává jim prostor nejen připomínkovat, ale také uplatňovat námítky ve správním řízení, jak jsem již uvedla v části věnované správnímu řízení a územnímu plánování.

Případovou studii Březhradu jsem si vybrala proto, že ukazuje, jak se občané obce dokáží zapojit do rozhodování a využít osobních a profesních vazeb k tomu, aby zvrátili již dané rozhodnutí. Případ reflektuje výše uvedené závěry. Občané Březhradu hledali pomoc u profesionálních organizací, které se zabývají ochranou přírody. Po konzultacích s nimi

založili občanské sdružení, aby se jako právnická osoby mohli účastnit řízení. Především neváhali využít všech zákonných možností v oblasti ochrany přírody a krajiny, které vymezuje zákon o ochraně přírody a krajiny (zákon 114/1992 Sb.). Účastnili se správních řízení, podávali námítky, čímž řízení prodloužili, v průběhu řízení EIA posílali připomínky, kterými se posuzovatel řízení EIA zabýval a investor na jejich základě projekt upravoval.

5.1 Případová studie Březhradu

5.1.a Metodologie

Uvedené poznatky částečně aplikuji na případovou studii Březhradu, které je věnovaná závěrečná část práce. Vybrala jsem si ji proto, že se domnívám, že analýza studie povede k naplnění cílů práce, které jsem formulovala následovně:

- Zjistit, zda je v České republice dostatečný participační rámec, vymezený legislativou, metodickými postupy pro zapojování veřejnosti?
- Zjistit, jakou roli zde sehrávají organizace občanské společnosti?

K naplnění cíle jsem zvolila tyto výzkumné otázky:

- Jaké zákonné podmínky mají organizace občanské společnosti pro účinnou participaci?
- Jaké další podmínky mají organizace občanské společnosti na úrovni Evropy, státu a obce pro účinnou participaci?
- Jaké formy občanská participace nabírá na místní úrovni?

V případě Březhrad iniciují zapojení do rozhodování občané, nikoliv úřad. To je podstatné z hlediska postupů, které občané volili. Aby zabránili výstavbě, využili téměř všech možností, které stanoví zákon. Především právo na poskytování informací, účast ve správním řízení, právo podávání námitek a účastnit se řízení EIA.

Na druhou výzkumnou otázku odpovídá studie pouze okrajově. Je to proto, že zde občanské zapojení proběhlo na základě negativní motivace. Občané nebyli pozváni vyjádřit se před tím, než se rozhodlo. Na druhou stranu z rozhovoru s členkou Komise místní samosprávy vyplývá, že vzhledem k specifickému umístění Březhradu a průmyslové zástavbě v okolí, Komise úzce spolupracovala s magistrátem města a vytvářela další prostor pro účast veřejnosti. S konzultací s pracovníky úřadu jsem zjistila, že magistrát města nemá žádný koncepční materiál pro zapojování veřejnosti v oblasti životního prostředí a pro komunikaci s občany výhradně využívá činnosti Komise místních samosprávy.⁴¹

Třetí výzkumná otázka se zaměřuje na rozbor participačních technik . Jejich výběr v jednotlivých fázích procesu. Z hlediska studie Březhradu občané nejdříve získali informace od investora a magistrátu na besedách s občany, které iniciovala Komise místní samosprávy a občanské sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad a účast na schůzích zastupitelstva. V další části sepsání petice proti záměrům investora a ustavení přípravného výboru pro vyhlášení místního referenda o oddělení Březhradu od Hradce Králové.

Obsahová analýza dokumentů

Cílem zkoumání dokumentů v případě Březhrad je zaznamenat průběh případu, zmapovat kroky občanů, které podnikli a zjistit jaké participační techniky užili.

dále zjistit jak se změnili podmínky pro participaci po vzniku občanského sdružení, zda existovala širší spolupráce mezi občanským sdružením v Březhradu a dalšími organizacemi občanské společnosti a jak se projevila ve vztahu k případu.

Prvním typem dokumentu jsou články z místního tisku, především z Hradeckého deníku a regionální přílohy Mladé fronty Dnes; záznam internetové diskuse mezi občany a primátorem města z dubna 2008 portálu Hradeckého deníku, regionální reportáže české televize a diskusního fóra občanů Březhradu.

⁴¹ Telefonní konzultace s paní Majukovou, referentkou Úřadu městské organizace a životního prostředí, Magistrát města Hradec Králové, červen 2011

Ve druhé fázi jsem vycházela z dokumentů, které mi zapůjčila respondentka 1. Vybrané dokumenty, nebo jejich části jsou součástí příloh práce. Použila jsem je s vědomím a souhlasem respondentky 1. Tato část dokumentů je klíčová vzhledem k druhé výzkumné otázce, neboť ukazuje zákonné možnosti sdružení účastnit se rozhodovacích procesů. Konkrétně to je žádost sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad o informování o zahajovaných správních řízeních, žádost o změnu územního plánu, zpráva o hydrologickém posudku a úvodní text petice.⁴²

Rozhovory s aktéry případu

Cílem rozhovorů bylo ověřit data získaná z analýzy dokumentů. Konkrétně ověřit jak probíhaly jednotlivé fáze chronologicky. Jaké kroky sdružení podniklo. Dále získat informace o tom, zda a jak spolupracuje sdružení s dalšími organizacemi občanské společnosti a jaké jsou formy spolupráce s magistrátem města HK.

Výběr respondentů jsem zvolila na základě studia dokumentů, především místního tisku (Hradecký deník, regionální MfDnes), internetového diskusního fóra obyvatel Březhradu a seznamu členů Komise místní samosprávy, dále jen KMS.

Prostřednictvím emailu jsem oslovila paní Evu Wieułzoeuf, členku KMS, která byla zároveň předsedkyní sdružení od ledna do dubna 2008. V další části textu ji označuji jako respondentku 1.

Od respondentky 1 jsem získala kontakt na člena přípravného výboru pro konání referenda pana Aleše Bezrouka. Dále jen respondent 2. Poslední rozhovor mi poskytla současná předsedkyně sdružení paní Dana Pavlíčková, kterou jsem kontaktovala prostřednictvím respondenta 2.

Polostrukturované rozhovory vycházely ze seznamu otázek, který sloužil k pokrytí všech oblastí případu a zároveň udržoval chronologický průběh výpovědí (Hendl, 2005: 147-148).

Seznam otázek/okruhů v polostandardizovaném rozhovoru:

- Jak jste se o investičním záměru dozvěděla?
- Co se dělo potom?

⁴² Vše součástí příloh práce

- Spolupracujete s magistrátem města?
- Spolupracujete s investorem?
- Máte o případu dostatek informací?
- V jaké fázi je případ nyní?
- Co plánujete dál?

Na základě těchto okruhů a odpovědí jsem respondentkám kladla doplňující otázky. Rozhovor s respondentkou 1 se týkal převážně doby, kdy byla předsedkyní sdružení, tedy od ledna do května 2008.⁴³

Informace o spolupráci Komise místních samospráv a magistrátu HK mi poskytla paní Majuková z úřadu městské organizace a životního prostředí, prostřednictvím konzultace v červnu 2008.

5.2 Místní část Březhrad

Březhrad je místní část Hradce Králové, která byla do roku 1976 samostatnou obcí. Nachází se asi 3 kilometry od centra Hradce Králové směrem na Pardubice. Podle vyjádření královehradeckých zastupitelů pro českou televizi z roku 2009 má Březhrad 920 obyvatel, členové sdružení uvádějí 1012.

Následující tabulka ukazuje počet obyvatel Březhradu v roce 2001 a 1991.

Tab.2: Srovnání vývoje počtu obyvatel v městské části Březhrad a celkového počtu obyvatel Hradce Králové v roce 1991 a 2001:

Počet obyvatel	1991	2001
Březhrad	802	950
Hradec Králové	99 917	97 155

Zdroj: Profil města Hradec Králové 2008, upraveno

⁴³ Příloha 1

Na jedné straně je tedy rychlostní silnice, za ní následuje bývalý podnik masokombinátu a po pár metrech uvidíte nízké panelové domy. Ty byly vystavěny v 70. letech 20. století. Původně to byly armádní byty, kde bydleli vojáci se svými rodinami. Do Březhradu jezdí městská hromadná doprava a magistrát města HK zde provozuje mateřskou školu. Základní školu navštěvují děti v Hradci Králové.

Občané si stěžují na zvýšenou dopravu v důsledku výstavby hypermarketů Tesco, Makro a Hornbach:

„...lokalita Hradec Králové-Březhrad nemá dobrou dopravní dostupnost a napojení na celostátní síť, naopak se doprava výrazně zkomplikovala již výstavbou několika marketů (Makro, Hornbach, Tesco)“ (text petice občanů Březhrad, 2008).

Také z vyjádření respondentů vyplývá, že je rozvoj Březhradu ze strany magistrátu opomíjený:

„Město to nezajímá. Zajímá je jen to, co se děje v centru a my jsme čtyři kilometry od Hradce. Výstavbu naplánovali bez nejmenšího zájmu informovat o něm veřejnost...“ (Respondent 2).

„My jsme chtěli po městu stezku z Centra k nám, protože na rychlostní silnici s kolem nemůžeme. Tak nám slíbili novou kanalizaci, zastávku na autobus postavili uprostřed silnice. Chtěli jsme přechod, že je to nepřehledné. Nic, jestli za tu dobu od 70. let co nás připojili k Hradci, jestli město dalo tak 5 milionů, tak je to moc...“ (Respondentka 1).

Z některých výroků respondentů vyplývá, magistrát města se dostatečně nezabývá problémy Březhradu a mají pocit, že je Březhrad zanedbávaný. Domnívám se, že tato zkušenost s magistrátem byla jedním z důvodů, proč občané žádali o referendum za odtržení.

5.2.b Legislativní rámec participace- Březhrad

Jak již bylo uvedeno výše, je územní plánování klíčovou oblastí pro občanskou participaci. Územní plán je závazný dokument, který určí rozvoj obce či města na několik let dopředu. Je proto nezbytné, aby byl řádně projednán. Obec či město nechává občanům přípravu plánu připomínkovat. Výsledkem je reflektovaný plán rozvoje obce, na jehož přípravě se podíleli všechny zainteresované skupiny (Fibinger, 2009, kap. 2).

Současný platný územní plán HK byl schválen v roce 2000 zastupitelstvem města HK. Jak uvádí D. Pavlíčková byly v té době pozemky, které později koupila společnost Thyssen Krupp Ferrosta, v územním plánu uvedeny jako plochy pro drobnou výrobu a služeb změněny na plochy výroby a služeb bez negativního omezení. Podle Pavlíčkové o tom nebyli obyvatelé Březhradu informováni ani na úřední desce. Na tomto pozemku se nachází zdroj pitné vody, který dříve využíval masokombinát Salma. Jak dále uvádí, díky zdrojům byly pozemky vedeny jako ochranné pásmo vodního zdroje 1. stupně, které magistrát města HK zrušil na žádost majitele pozemků v roce 2007. Tyto zdroje byly zakonzervovány a tato opatření, umožnila, aby se pozemky mohly výhodně prodat (Pavlíčková, 2010).

5.2.c Informování občanů o investičním záměru⁴⁴

Předseda Komise místní samosprávy (dále KMS) pro Březhrad, se podle slov bývalé předsedkyně dozvěděl o výstavbě na neformální společenské akci, které se účastnili i zastupitelé města.

„Oni drželi bobříka mlčení, zřejmě kvůli tomu, protože věděli, že by to smrdělo. Jela jsem ráno autobusem a tam mi jedna paní, co je taky v Komisi povídá, jestli jsem to slyšela, že tady má stavět Thyssen Krupp. Prý to bylo včera na Komisi, já jsem odešla dřív... on (předseda KMS) o tom věděl od srpna 2007“ (Respondentka 1)

Poté členové Komise kontaktovali zástupce společnosti Thyssen Krupp a snažili se získat projektovou dokumentaci. Nakonec ji obdrželi od úřednice města, kterou osobně znali.

„No, zavolala jsem do Thyssen Kroup v Hradci a sehrála jsem habaďúru na slečnu, že nutně potřebuji mluvit s panem inženýrem Miláčkem a ona mi na něj dala mobil. No, a zase máme známé na magistrátě... Ti se oklikou dostali k těm jejich plánům a tak dál a tak dál“ (Respondentka 1)

Březhrad. Přepis rozhovorů je součástí přílohy 2

Z dokumentace se občané dozvěděli, že jde o objekt, který zastaví plochu asi 25 hektarů, výška stavby měla být 14 metrů. Součástí dokumentace je stavba administrativní budovy, výstavba železniční vlečky do areálu, výstavba příjezdové cesty a výstavba parkoviště pro zhruba 30 aut. Podle projektu má nejbližší dům stát 70 metrů od stavby.⁴⁵

5.2.d Postup občanů Březhradu

Způsob, jak se o stavbě dozvěděli občané Březhradu, a neochota politiků poskytnout jim jakékoliv informace:

„Začali jsme jednat s Thyssenem. Ale doneslo se nám, protože na magistrátu města lidi prostě pracují, že primátor Divíšek (*primátor Hradce Králové v letech 2006-2010, pozn. MJ*) je šíleně našťvaný...a začali mlžít.“ (Respondentka 1)

Významným partnerem se stala základní organizace „Orlice“ Českého svazu ochránců přírody, která již dříve, jak uvádí Tomáš Kopecký usilovala o zařazení této oblasti do kategorie Významný krajinný prvek, neboť se zde vyskytuje několik chráněných druhů živočichů (Kopecký, 2010).

Dalším sdružením, na které se Březhradští obrátilo bylo občanského sdružení Na plachtě, které bojuje za rozšíření ochranného přírodního pásma na bývalém vojenském území. Dalším krokem občanů bylo založení občanského sdružení. Podle Dany Pavlíčkové proto, aby získali právní subjektivitu a mohli se účastnit správních řízení.

„Poradili nám to, že budeme mít právní subjektivitu a IČO a budou nás muset informovat, jestli Kruppen podává další změnu (*územního plánu, pozn. MJ*)“ (Respondentka 3).

„No, my se s některými z nich známe, hlavně pan Kopecký z ochránců přírody (*Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Orlice, pozn. MJ*), když tady stavěli Hornbach a Makro. Tak jsme je kontaktovali sami, protože oni tady pokáceli pár stromů a některý překračovaly normy. Byly větší, tak jsme chtěli vědět, jestli to můžou“ (Respondentka 1).

⁴⁵ Internetové stránky Thyssen-Krupp Ferrosta. Návrh výstavby skladovací haly hutního materiálu. Dostupné z: <http://www.thyssenkrupp-ferrosta.cz/brezhrad-projekt.php> [cit. 14. 6. 2011]

„No, kontaktovali jsme další sdružení. Místní ochránce přírody pan Kopecký a taky pana Hanouska z Plachty (*člen občanského sdružení Na Plachtě*). Ti nám pomohli...Hanousek se už dlouho snaží zachránit Plachtu a taky ví, jak s nimi městem jednat“. (Respondentka 1).

Občanské sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad

Občanské sdružení bylo zaregistrováno dle zákona 83/1990 Sb., o sdružování občanů ministerstvem vnitra 28. 3. 2008⁴⁶. Ve stanovách vymezilo svoje poslání ochrana přírody a krajiny, čímž naplnilo zákonnou podstatu práva na informace o zahajovaných správních řízeních dle zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Žádost o poskytování informací podali v dubna 2008 na magistrát města HK⁴⁷.

Sdružení například požádalo nadaci VIA a grant na podporu místních iniciativ⁴⁸.

„Taky jsem zažádali o grant nadaci VIA: Dostali jsme 30 000 za ně jsme uhradili náklady na právníky a na posudky“(Respondentka 3)“.

Podle respondentky 3 se občanské sdružení scházelo každé pondělí večer v budově místní pošty, kde se dozvídali o tom, jak pokročilo jednání s magistrátem.

„Máme pravidelné schůzky v budově Pošty, tam je tak 30, 40 lidí. Za začátku jsme se tam ani nevešli. Tam pokaždé informujeme o tom, jak to postupuje dál a radíme se, co budeme dělat.

Komise místní samosprávy Březhrad podala návrh na změnu územního plánu. Dále se účastnilo projednávání zastupitelstva o změně územního plánu a snažili se přesvědčit zastupitele, aby návrh investora na změnu ÚZ nevyhověl.

Podle respondentky 3 se občané setkali s primátorem města a zástupci Thyssenu v červenci 2008. Ukázali jim hydrogeologický posudek , který si sdružení nechalo

⁴⁶Internetová stránka Ministerstva vnitra ČR. Seznam občanských sdružení.

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rady/sdruzeni/sdruz143.html> [cit.18.6. 2011]

⁴⁷ První strana žádosti viz příloha 4

⁴⁸ Internetové stránky nadace VIA: <http://www.nadacevia.cz/cz/granty-a-podpora/podporene-projekty?program=&rok=2008&kraj=kralovehradecky&organizace=&mesto=&hledej=filtruj> [cit.18.6. 2011]

zpracovat. Argumentovalo tím, že v posudku je Březhrad považován za významný zdroj podzemní vody a proč se tedy pozemky zastaví.

Magistrát města argumentoval tím, že je voda znečištěná a proto se území může zastavět. Primátor města uvedl, že je voda vhodná „pouze na splachování“ (Česká televize, 2009b). Podle předsedkyně sdružení je voda využívána v některých obcích Pardubického kraje (Pavlíčková, 2011).

Na základě posudku, který pro sdružení vypracovala společnost Vodní zdroje Chrudim s.r.o.⁴⁹, se ukázalo, že zakonzervování zdrojů vody nebylo nezbytné, pokud se jako důvod uvádělo, že je znečištěná a není možné ji použít jako pitnou vodu.

Posuzovaný vodní zdroj je podle autorů,⁵⁰ významným pro Hradec králové, neboť jsou zde přebytky podzemních vod, které lze technologickými úpravami použít pro běžnou spotřebu.

V souvislosti s nedostatkem pitné vody, se kterým se město potýká,⁵¹ apelovalo sdružení na zastupitele a obyvatele Hradce Králové, aby podpořili jejich úsilí odvrátit výstavbu haly.

Petice a společné setkání

Sdružení v dubnu 2008, sepsalo petici, kterou podepsalo 600 občanů (Pavlíčková, 2010). Text petice obsahoval požadavky na odstoupení města HK od stavebního záměru. Občané se obávali zvýšeného hluku a prachu. Napadali výstavbu dalších komunikací a také dopad výstavby na cenu nemovitostí v Březhradě. Vyjádřili zde obavy, že může dojít k narušení krajinného rázu, pokud by investor pokácel stromy v blízkosti domů.⁵²

⁴⁹ Hydrologické vyjádření společnosti viz příloha 5

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ Internetová stránka Ministerstva vnitra ČR. Seznam občanských sdružení.
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rady/sdruzeni/sdruz143.html> [cit. 18.6.2011]

⁵² Text petice viz příloha 7

Občané Březhradu iniciovali v červenci 2008 besedu se zástupci společnosti Thyssen Krupp a tehdejším primátorem města Otakarem Divíškem. Jak uvedla respondentka 3, primátor města odmítl odpovídat na dotazy, které nebyly předem domluvené

Referendum za oddělení Březhradu od Hradce Králové

V listopadu 2008 schválilo zastupitelstvo změnu územního plánu, kterou žádal investor (Šprincl, 2008). V kombinaci s nedostatečnou komunikací ze strany magistrátu a přezíravým přístupem, rozhodli se někteří členové sdružení požádat město Hradec Králové o vyhlášení místního referenda za oddělení Březhradu od Hradce Králové.

Březhradští na začátku roku 2009 ustavili přípravný výbor pro konání referenda dle zákona 22/2004 Sb., o místním referendu a podali magistrátu návrh na konání místního referenda. V návrhu argumentovali tím, že Březhrad jako nově vzniklá obec bude mít potřebných 1000 občanů (zákon 128/2001 §21, odst. 1)

Zastupitelé návrh na konání referenda zamítli. Argumentovali tím, že podle registru obyvatel je v Březhradu hlášeno pouze 960 občanů k trvalému pobytu (Česká televize, 2009a). Přípravný výbor namítal, že zákon o obcích nestanoví, zda mají mít obyvatelé trvalý v obci pobyt a podal žalobu ke krajskému soudu v Hradci Králové, který žalobu zamítl s odůvodněním, že Březhrad nemá dostatečný počet obyvatel (Šprincl, 2009a). Přípravný výbor se obrátil na Ústavní soud, který v dubnu 2010 vyhověl stížnosti přípravného výboru. Ten ve stížnosti uvádí, že krajský soud nezahrnul do celkového počtu obyvatel také cizince, kteří v Březhradě bydlí.

Na začátku roku bylo zahájeno řízení dle zákona 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí EIA. Sdružení apelovalo na svých internetových stránkách na občany, aby posuzovaný návrh připomínkovali a pokusili se tak ovlivnit konečné rozhodnutí⁵³. Krajský úřad v květnu 2009 vyzval investora o doplnění některých částí projektu (Šprincl, 2009b). Vzhledem k množství připomínek občanů, se posuzování protáhlo až do roku 2010

⁵³ Internetová stránka občanského sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad.

<http://www.zdravybrezhrad.unas.cz/> [cit. 19.6.2011]

(Připomínky). V dubnu 2010 se konalo veřejné projednání k procesu EIA, které podle zákona 100/2001 inicioval krajský úřad (Královehradecký kraj, 2010). Poté vydal krajský úřad souhlasné kladné stanovisku ke stavbě.

Sdružení podalo žalobu odbor životního prostředí krajského úřadu, kde uvedlo, že nesouhlasí s vydáním kladného stanoviska odboru v řízení EIA (Hradecký deník, 2010).

5.3 Příklad Březhrad končí

Občané Březhradu využili všech dostupných možností, aby zvrátili rozhodnutí magistrátu. Účastnili se správních řízení, navrhovali změnu územního plánu, oslovovali zastupitele, experty, veřejnost, aby získali podporu pro svůj záměr. Vyhledali pomoc dalších občanských sdružení a ekologických organizací. A věnovali velké úsilí tomu, aby se v problematice orientovali a mohli být rovnocennými partnery v diskusi se zastupiteli a investorem. Svým úsilím zpomalili celý proces rozhodování tak, že ani po dvou letech, co se o návrhu investora dozvěděli, nebylo zahájeno stavební řízení a to i přesto, že investor měl zastupitelstvem schválenou změnu územního plánu.

Dalšími důvody, které podle mého názoru, hráli ve prospěch březhradských. Nepopulární byl systém placeného parkování, na který získala monopol soukromá firma⁵⁴. Na podzim 2010 se měly konat komunální volby a tehdejší primátor se zavázal postavit ve velmi krátkém čase koupaliště⁵⁵, které obyvatelé města postrádali. Tyto vnější okolnosti, podle mého názoru, pomohli březhradským „přenechat“ rozhodnutí o stavbě novému zastupitelstvu. Povolební vyjednávání a volba nového primátora se komplikovala, nicméně na jaře 2011 rozhodlo nové zastupitelstvo města o zastavení plánované výstavby v Březhradě a tím celou kauzu ukončilo.⁵⁶

⁵⁴ Internetový server Aktuálně.cz http://aktualne.centrum.cz/tema/atol_10516/hradec-kralove_974/ [cit. 17.6.2011]

⁵⁵ Internetová stránka magistrátu města HK <http://www.hradeckralove.org/hradec-kralove/nove-koupaliste-verejnosti-nabidne-system-slev> [cit. 18.6.2011]

⁵⁶ Internetová stránka Mediafax.cz <http://www.mediafax.cz/politika/3146919-V-Hradci-Kralove-se-sesly-spicky-politicky-stran-marne-resily-volbu-primatora> [cit 18.6.2011]

5.4 Shrnutí případové studie

Občanské sdružení Za zdraví a bezpečný Březhrad využilo svých zákonných práv, aby odvrátili stavbu haly na sklad hutního materiálu. Podali žádost o poskytování informací o zahajovaných správních řízeních, což jim otevřelo dveře na jednání zastupitelstva města, kde se účastnili jednání o návrhu změny územního plánu podané investorem a sami podali návrh na změnu.

Připomínkovali řízení EIA, když odbor krajského úřadu vydal kladné stanovisko k projektu investora, podali na něj žalobu. Na přelomu roku 2008 a 2009 zažádali magistrát města HK o vyhlášení referenda za oddělení Březhradu od Hradce Králové, po zamítnutí podali na město žalobu ke Krajskému soudu v HK, který ji zamítl. Po té se obrátili na Ústavní soud, který vrátil věc zpět na krajský úřad k projednání.

Tyto zákonné možnosti umožnily občanům Březhradu, aby oddálily zahájení stavebního řízení a nakonec dosáhli úplného zastavení stavby. Domnívám se, že česká legislativa v oblasti ochrany přírody a územním rozvojem poskytuje dostatečné podmínky pro účast veřejnosti na rozhodování.

Druhá otázka zkoumá další participační podmínky, které mohou být vymezeny metodickými materiály, naplňováním místní Agendy 21, zpracovanými koncepcemi pro účast veřejnosti jednotlivých obcí a podobně. Na tuto otázku odpovídá případ Březhrad pouze okrajově. Jak jsem již uvedla, motivací občanů bylo zvrátit rozhodnutí města, iniciativa zapojit se vyšla od občanů ne od politiků či úředníku. Případ ukazuje na to, jak je důležité plánovat rozvoj města společně s občany a dát jim prostor aktivně se na rozvojové strategii podílet.

Účinnou participaci na rozhodování podpořila spolupráce sdružení s dalšími organizacemi občanské společnosti. Poskytli občanům Březhradu pomoc v tom, jak postupovat při jednání s úřady, připomínkovali proces EIA, nadace VIA poskytla grant.

Tab. 3: Přehled „spřátelených“ organizací občanské společnosti ve vztahu k sdružení ZA zdraví a bezpečný Březhrad.

ČSOP ZO Orlice	Připomínky k řízení EIA Březhrad,	csop@krnovice.cz
Na Plachtě o.s.	Informace o legislativě, jak postupovat při jednání s úřady	http://www.naplachte.cz/
Nadace VIA	S programu Podpora místních iniciativ, poskytla nadace Březhradu opakovaný příspěvek na činnost 30 000 korun	www.nadacevia.cz/

Zdroj: vlastní

Třetí výzkumná otázka se zaměřuje na formy participace v souvislosti s případem Březhrad. Vycházím zde s tří rovin participativního žebříku dle S. Arnstein a technik, které občané Březhradu zvolili, aby se mohli účastnit rozhodování. Nejnižší rovinu označuje Arnstein za ne-participativní. Na této rovině je informování. Občané Březhradu žádali město o informace, ale v první fázi nebyly úspěšní. Pak uspořádali besedu s investorem a získali „oklikou“ materiály ke stavbě.

Na střední úrovni, kterou Arnstein označuje za symbolickou, uspořádali veřejné setkání s primátorem, účastnili se jednání zastupitelstva, předkládali odborné posudky, které stavbu odmítají, nicméně bez viditelného úspěchu. Zastupitelé odsouhlasili změnu územního plánu podanou investorem a tím otevřeli prostor pro zahájení stavebního řízení.

Na třetí nejvyšší úrovni žebříku, který autorka označuje jako participativní byla snaha občanů Březhradu o vyhlášení referenda. Podle svých slov věděli, že se ze strany města žádné pomoci nedočkají a proo bude lepší, když vznikne samostatná obec Březhrad a oni si o svých záležitostech budou rozhodovat sami.

„...a nepřála bych nikomu toto zažít, tak bojovat. Vy je máte před sebou jak dvacetihlavou saň, vy víte, že máte pravdu, vy je „uondáte paragrafama“, vším možným a oni prostě nic...“ (Respondentka 1).

„Město to nezajímá. Zajímá je jen to, co se děje v centru a my jsme čtyři kilometry od Hradce, Výstavbu naplánovali bez nejmenšího zájmu informovat o něm veřejnost. Všechno s čím jsme argumentovali, nebo na co jsme přišli, že bychom se zákonně mohli bránit, tak Město řeklo „To můžeme obejít, to se dá udělat jinak, to si špatně vykládáte...“ (Respondent 2).

Případ Březhradu ukazuje, jak se občané prostřednictvím svých sdružení zapojují do rozhodovacích procesů na místní úrovni. Jakým způsobem jim pomáhají další organizace občanské společnosti a jak lze efektivně využít sociálního kapitálu pro účinnou participaci. V tomto případě občané Březhradu v úsilí zastavit investiční záměr využili svých občanských dovedností, tak jak je charakterizoval P. Dienel, tedy především schopnost být rovnocenným partnerem politickým představitelům a prostřednictvím znalostí svých občanských práv, dosáhnout cíle.

6. ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, zda jsou v České republice dostatečné podmínky pro účast veřejnosti na rozhodování a jakou roli mají organizace občanské společnosti v participačním procesu. A to převážně na místní úrovni v oblasti ochrany přírody a s tím souvisejícími oblastmi jako je územní plánování.

K naplnění cíle jsem v první části práce vymezil a koncept sociálního kapitálu a pojem občanství ve vztahu k místní úrovni. V první části práce jsem se vycházela z teorie sociálního kapitálu a jeho význam pro účast veřejnosti na rozhodování na místní úrovni. Uvedla jsem role organizací občanské společnosti, především organizací, které se věnují ochraně přírody a krajiny.

V další části jsem vymezila participační podmínky v oblasti ochrany přírody dané legislativními normami ČR a porovnála jsem je s dvěma pilíři Aarhuské úmluvy a to poskytování informací a účast veřejnosti a jak jsou tyto pilíře aplikovány v českém právním řádu.

Uvedla jsem zákonné možnosti občanů a jejich sdružení na informace a jaká jsou jejich práva ve správních řízeních. Konkrétně jsem se zabývala územním plánováním a postavení občanů a jejich sdružení v něm.

Širší participační podmínky umožňují jednotlivé správní úrovně. Na úrovni Evropy ovlivňují občané politické návrhy prostřednictvím konzultací. Ukázala jsem, jak se organizace občanské společnosti mohou do těchto konzultací zapojit. Na úrovni státní správy jsem ukázala, jak aplikace principů RIA rozšiřuje další participační podmínky a konečně na místní úrovni jsem vymezila strategické plánování a uvedla jsem dva příklady programů, do kterých jsou české obce a města zapojeny a to místní Agendu 21 a Místní akční sítě.

Uvedené poznatky jsem využila ke zpracování případové studie Březhradu. Ukázalo se zde, jak rychle a efektivně se občané dokáží zapojit do rozhodování. Využili k tomu

svých dovedností, zkušeností, osobních vazeb a znalostí svých práv. Efektivně využili pomoci od dalších občanských sdružení a nadace, kteří jim poskytli odborné poradenství a finanční prostředky. Využili besed, jednání, sepsali petici a nakonec se rozhodli podat žádost o vyhlášení místního referenda.

V České republice jsou organizace občanské společnosti podporovateli participačního procesu. Poskytují poradenství občanským sdružením a občanům, vzdělávají úředníky, politiky a občany v oblasti občanské participace na místní úrovni. Disponují experty, kteří připomínají zákonné návrhy a „hlídají“ dodržování demokratických principů. Na evropské úrovni využívají možností konzultací.

Principy místní Agendy 21 a činnost Místních akčních skupin v oblasti územního plánování rozvoje obce, ukazují, jak vytvářet územní plán a další koncepční materiálu na základě konsensu mezi skupinami občanů. Tím, že je občané vytváří společně, reflektují potřeby zúčastněných stran. Vytváření takových strategií je založeno na studiích a výzkumech, které ukazují další rozvojové možnosti na území obce. Strategie jsou srozumitelné a kroky obce v oblasti územního plánování předvídatelné. Taková forma zapojování veřejnosti založená na komunikaci a vzájemném porozumění. Principy trvale udržitelného života, podle kterých strategické materiály vznikají jsou známkou toho, že lidé chtějí svou obec šetrně rozvíjet

Případ Březhrad ukazuje na formu participace, ke které dochází, když občané nejsou považováni za rovnocenné partnery. Nemají možnost (kromě připomínkování návrhu územního plánu) od počátku být zapojeni do tvorby strategií. Naopak jejich požadavky jsou považovány za nepříjemné a zdržující. Občané pak věnují veškerou energii na to, aby zabránili nejhoršímu a výsledkem je rezignace na to, že mohou něco změnit:

„...a nepřála bych nikomu toto zažít, tak bojovat. Vy je máte před sebou jak dvacetihlavou saň, vy víte, že máte pravdu, vy je „uondáte paragrafama“, vším možným a oni prostě nic...“ (Respondentka 1).

„Město to nezajímá. Zajímá je jen to, co se děje v centru a my jsme čtyři kilometry od Hradce, Výstavbu naplánovali bez nejmenšího zájmu informovat o něm veřejnost. Všechno s čím jsme argumentovali, nebo na co jsme přišli, že bychom se zákonně mohli bránit, tak Město řeklo „To můžeme obejít, to se dá udělat jinak, to si špatně vykládáte...“ (Respondent 2).

V květnu tohoto roku, vydaly ekologické organizace zprávu, že ministerstvo pro místní rozvoj chystá výrazné omezení práv občanských sdružení ve správních řízeních. Podle Petry Humlíčkové, ministerstvo argumentuje tím, že občanská sdružení často vstupují do jednání zbytečně a navrhuje změny, podle kterých by se napříště nesměly účastnit stavebních řízení, která rozhodují o stavbě dálnic, průmyslových staveb nebo o stavbě satelitních měst (Zelený kruh, 2011).

Takový zásah do práv občanů na ochranu životního prostředí je nutné velmi hlasitě napadnout. Jsem přesvědčená, že organizace občanské společnosti podporují svou činností ochotu občanů zajímat se a účastnit se veřejného rozhodování.

7. LITERATURA

- Agora Central Europe. 2003. *Metodika procesu zapojení do plánování rozvoje obce*. Praha: Agora Central Europe. (Metodika procesu zapojení, 2003). Dostupné z: <http://www.agora-ce.cz/rozvojmest/sites/File/p%C5%99%C3%ADloha_metodika%20zapojen%C3%AD%20ve%C5%99ejnosti.pdf> [cit 11.6.2011] (nedatováno)
- Arnstein, Sherry R. 1969. A Ladder of Participation. JAIP 35 (4), pp. 216-224. (Arnstein, 1969) Dostupné z: <<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>> [cit. 18.6. 2011]
- Carmin, JoAnn. 2003. *Non-governmental Organisations and Public Participation in Local Environmental Decision-making in the Czech Republic*. Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability 8 (5): 541–552. (Carmin, 2003)
- Centrum pro komunitní práci. 2001. *Partnerství jako princip strukturálních fondů*. Přerov: Centrum pro komunitní práci. (Centrum pro komunitní práci, 2001) Dostupné z: <http://www.cpkp.cz/down/twi_part_final.pdf> [cit 10.6.2011]
- Císař, Ondřej. 2008. *Politický aktivismus v České republice. Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. (Císař, 2008)
- Commission of the European Communities. 2001. *A White Paper on European Governance*. Brussels: European Commission. (Commission, 2001) Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf> [cit. 10. června 2011]
- Curtin, M. D. 1999. *Transparency and political Participation in EU Governance: A Role for Civil Society?* Cultural Values, vol. 3 (4): 445-471. (Curtin, 1999)
- Čermák, D., J. Stachová. 2009. Sociální kapitál Orlicka. Pp. 107 – 127 in Vajdová Z. (ed.). Čermák, Daniel (ed). 2009. *Aplikace principů partnerství v prostředí malých měst České republiky*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. (Čermák, 2009)

- Česká televize čt24. 2009. [online] *Hradec Králové zamítl čtvrti Březhrad referendum o odtržení*. (Česká televize, 2009a). Dostupné z: <http://master.ct24.cz/regionalni/46747-hradec-kralove-zamitl-ctvrti-brezhhrad-referendum-o-odtrzeni/> [cit. 18.6.]
- České televize, čt24. 2009. [online] *Březhrad hrozí, že se kvůli výstavbě skladu železa odtrhne od Hradce Králové* (Česká televize, 2009b). Dostupné z: <http://www.ct24.cz/regionalni/29985-brezhhrad-hrozi-ze-se-kvuli-vystavbe-skladu-zeleza-odtrhne-od-hradce-kralove/> [cit. 18.6.]
- Český ekologický ústav. 2003. *Metodiky místních agend*. Dostupné z: [www.mzp.cz/C125696C00059652/.../\\$file/mistni_agenda.rtf](http://www.mzp.cz/C125696C00059652/.../$file/mistni_agenda.rtf) [cit. 18.6.]
- Dienel, Peter C. 2008. *Plánovací buňka. Občan jako šance*. Krásná Lípa: Marek Belza. (Dienel, 2008)
- Dohnalová, Marie. 2004. *Antropologie občanské společnosti*. Nadace Universitas Masarykiana: Brno. (Dohnalová, 2004)
- Docherty, Ian, Robina Goodlad, Ronan Paddison. 2001. *Civic Culture, Community and Citizen Participation in Contrasting Neighbourhoods*. Urban Studies 38 (12): 2225–2250. (Docherty, 2001)
- European Commission. 2002. *General Principles and minimum standards for consultation*. Brussels: European Commission. (Commission, 2002) Dostupné z: http://ec.europa.eu/civil_society/consultation_standards/index_en.htm [cit.10. června 2011]
- European Commission. 2005. *Green Paper European Transparency Initiative*. Brussels: European Commission. (Commission, 2005) Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0194:FIN:CS:PDF>. [cit. 10. června 2011]
- Fibiger, Jan. 2009. *Jak na suburbanizaci Stručný návod pro starosty, zastupitele, úředníky a občany*. Praha: Agora Central Europe. (Fibinger, 2009) Dostupné z: <ftp://www.agora-ce.cz/agora-ce.cz/suburb/Jak%20na%20suburbanizaci.pdf> [cit. 8.6.2011]

- Flekalová, Markéta, Hana Chalupská, Alena Salašová, Radim Vítek (ed.). 2007. *Plánuji, plánuješ, plánujeme - aneb proč a jak zapojovat veřejnost do plánování*. Brno: ZO ČSOP Veronica a Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. (Flekalová, 2007)
Dostupné z: <<http://www.veronica.cz/dokumenty/planovani.pdf>> [cit.30. května 2011]
- Frič, Pavol. 1998. *Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR*. Praha: Agnes a ICN. (Frič, 1998)
- Hendl, Jan. 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. (Hendl, 1999).
- Holečková, Eva. 2003. Aspekty principu partnerství v ČR. *Grantis*. 6/2003. str. 4-6. (Holečková, 2003) Dostupné z: <http://www.gac.cz/userfiles/File/media/archiv_zprav/GAC_aspekty_principu_partnerstvi_Grantis.pdf?langSEO=cz&parentSEO=documents&midSEO=media&submidSEO=archiv_zprav&subsubmidSEO=GAC_aspekty_principu_partnerstvi_Grantis.pdf> [cit 11.6.2011]
- Hradecký deník.2010. *Spor o Březhrad se vrací zpět do Hradce*. (Hradecký deník, 2010). Dostupné z:http://hradecky.denik.cz/zpravy_region/brezhrad_odtrzeni_ustavni_soud_20100427.html [cit. 18.6.2011]
- Humlíčková, Petra a kol. 2008. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany krajiny a přírody. Metodická příručka*. Vlašim: Český svaz ochránců přírody. (Humlíčková, 2008)
- Keller, Jan. 2009. *Nejistota a důvěra*. Praha: SLON. (Keller, 2009)
- Kopecký, Tomáš. 2010. [online] Březhradská peripetie. (Kopecký, 2010) Dostupné z: <http://www.zmenaprohradec.cz/nae-komentae/51-brezhradskeperipetie>. [cit. 18.6.2011]
- Královehradecký kraj. Tisková zpráva ze dne 28.4.2010. [online] (Královehradecký kraj, 2010). Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/tiskove-centrum/aktuality/krajsky-urad-projednal-s-verejnosti-stavbu-skladu-v-brezhradu-34886/> [cit. 18.6.2011]
- Metodika místních agend 21 v České republice*. 2003. (Metodika místních agend, 2003)

- Mezinárodní kvalifikace neziskových organizací*. 2004. (Mezinárodní kvalifikace, 2004)
Dostupné z: <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/preklad_ICNPO_podrobne.pdf>
[cit. 2.dubna 2011]
- Michels, Ank M. B. 2006. *Citizen Participation and Democracy in the Netherlands*. Democratization. 13 (2): 323-339. (Michels, 2006)
- Ministerstvo vnitra ČR. 2007. *Návrh postupu zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. (Ministerstvo vnitra, 2007) Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/publikace/metodika.pdf>>. [cit.11.6.2011]
- Ministerstvo vnitra ČR. 2008. *Vypořádání připomínek k materiálu Návrh postupu zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. (Ministerstvo vnitra, 2008) Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sprava/moderniz/pripomin_3/pripominky.pdf[cit. 11.6.2011]
- Ministerstvo vnitra ČR. 2009. *Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. (Ministerstvo vnitra, 2009) Dostupné z: <www.mvcr.cz/.../metodika-pro-zapojovani-verejnosti-do-pripravy-vladnich-dokumentu-doc.aspx> [cit. 15.6. 2011]
- Místní společenství Orlicka*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. (Čermák, 2009)
- Motzke, Radek, Sandra Podskalská. 2007. *Aarhuská úmluva ve správní a soudní praxi*. Planeta 15 (6) Praha: Ministerstvo životního prostředí. (Motzke, 2007)Dostupné z: [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/E24BD91EAB985E0AC12572590045770C/\\$file/planeta6.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/E24BD91EAB985E0AC12572590045770C/$file/planeta6.pdf) [cit.15. května 2011]
- Müller, Karel. 2002. *Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton. (Müller, 2002)
- Metodický materiál pro zapojování veřejnosti Olomouckého kraje. [online] Dostupné z: www.kr-olomoucky.cz/NR/.../0/ZAPOJOVÁNÍ_VEŘEJNOSTI_2.doc [cit.18.6.2011]
- OECD. 2009. *Regulatory Impact Analysis: A Tool for Policy Coherence*. (OECD, 2009)
Dostupné

z:<http://www.oecd.org/document/47/0,3746,en_2649_34141_43705007_1_1_1_1,00.html>[cit. 11.6.2011]

Ondrušek, Dušan a kol. 1998. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenie konfliktov. (Ondrušek, 1998)

Patočka, Jakub. 1996. Působení ekologických iniciativ. *Poslední generace*. 12/96: 18-21. (Patočka, 1996)

Pavličková, Dana. 2010. *Březhrad versus Thyssenkrupp Ferrosta*. Věci veřejné. (Pavličková, 2010) Dostupné z: <<http://www.veciverejnehk.cz/news/brezhrad-versus-thyssenkrupp-ferrosta-s-r-o-/>>

Pehe, Jiří. 2000. Participace občanů na věcech veřejných. In Halík, Tomáš et. al. *Filantropie v České republice a účast občanů na věcech veřejných - Soubor esejí*. Praha: Open society fund. (Pehe, 2000) Dostupné z: <<http://www.pehe.cz/clanky/2000/participace-obcanu-na-vecech-verejnych>> [cit.27. května 2011]

Posouzení systému udělování dotací nestátním neziskovým organizacím. 2008. (Posouzení systému, 2008) Dostupné z:http://www.vlada.cz/assets/ppov/rmno/publikace/posouzeni_pro_web.pdf [cit.17. května 2011]

Pospíšil, Miroslav, Michaela Neumayer, Simona Škarabelová, Ivan Malý, Michael Meyer, Ulrike Schneider. 2009. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru. (Pospíšil, 2009) Dostupné z: <http://www.e-cvns.cz/soubory/brozura_16_celek.pdf> [cit.10. června 2011]

Potůček, Martin a kol. 1995. *Veřejná politika*. Praha: SLON. (Potůček, 1995)

Punch, Keith F. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál. (Punch, 2008)

Putnam, Robert. D. 2000. *Bowling alone: The Collapse nad Revival of American Community*. New York: Simon. (Putnam, 2000)

Rada Evropského společenství. 1999. *Nařízení Rady ES z 21. 6. 1999. O obecných ustanoveních o strukturálních fondech*. Rada Evropského společenství. (Rada ES, 1999)

Dostupné z: <<http://www.esfcr.cz/narizeni-rady-es-c-1260-1999-ze-dne-21-cervna-1999>> [cit. 11.6.2011]

Sedmá generace. 2009. Ideály mi zůstaly. Rozhovor s Janem Beránkem. *Sedmá generace* 3/2009. (Sedmá generace, 2009) Dostupné z: <<http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/idealy-mi-zustaly>> [cit. 15.6. 2011]

Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál. (Skovajsa, 2010)

Stanovy občanského sdružení EKOENTO. [online]. Dostupné z: <<http://ekoento.sweb.cz/stanovy.pdf>> [cit 10.6.2011]

Škarabelová, Simona. (ed.). 2005. *Definice neziskového sektoru (Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS)*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru. (Škarabelová, 2005) Dostupné z: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Definice_neziskoveho_sektoru.pdf> [cit. 10. června 2011]

Šprinc, Radek. 2009. *Referendum v hradecké čtvrti Březhrad odmítl také soud*. *Hradecký deník*. (Šprinc, 2009a) Dostupné z: <http://hradecky.denik.cz/zpravy_region/brezhrad_referendum_20090330.html> [cit. 18.6.2011]

Šprinc, Radek. 2009. *Investor skladů oceli narazil*. *Hradecký deník*. (Šprinc, 2009b) Dostupné z: <http://hradecky.denik.cz/zpravy_region/sklady_brezhrad_20090514.html> [cit. 18.6.2011]

Tocqueville, Alexis de. 2000. *Demokracie v Americe*. 2. vydání. Praha: Akademia. (Tocqueville, 2000)

Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj. 2010. *Udržitelný rozvoj měst. Sborník příspěvků*. Praha: Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj. (Týmová iniciativa, 2010) Dostupné z: <<http://www.timur.cz/22-publikace-timur/37-dalsi-publikace-timur/sbornik-prispevku-udrzitelny-rozvoj-mest/download-4.html>>

Vajdová, Tereza. 2005. *Česká občanská společnost 2004: po 15 letech rozvoje. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku*. Brno: CERM. (Vajdová, 2005) Dostupné z: <<http://www.nros.cz/programy-nros/ukoncene>>

[programy/backend_ukoncene_programy/civicus/ceska_obcanska_spolecnost.pdf](#)> [cit. 10. května 2011]

Vláda ČR. 2010. *Legislativní pravidla vlády*. Praha: Vláda ČR. (Vláda, 2010). Dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/legislativn_pravidla_vl_dy.pdf>. [cit. 11.6.2011]

Zelený kruh. Asociace ekologických organizací. 2005. *Etický kodex ekologických organizací*. (Zelený kruh, 2005) Dostupné z: <<http://www.zelenykruh.cz/cz/transparentnost-nno/eticky-kodex/>> [cit.30. května 2011]

Internetové zdroje

www.veronica.cz, Ekologický institut Veronica [cit. 4.června.2011]

www.dopravnifederace.cz, Dopravní federace [cit. 4.6.2011]

www.via.cz, Nadace Via [cit. 17.5. 2011]

<http://obcan.ecn.cz>, Portál pro občanskou společnost [cit. 8.6.2011]

<http://portal.nature.cz/>, Portál ochrany přírody [cit. 7.6. 2011]

www.irz.cz/, Registr integrovaného znečištění [cit. 7.6. 2011]

<http://arnika.org/>, občanské sdružení Arnika [cit. 10.6.2011]

www.ekoporadna.cz, STEP síť ekologických poraden [cit. 10.6.2011]

www.oecd.org/, OECD [cit. 15.6.2011]

<http://brezhrad.3forum.biz/>, diskusní fórum obyvatel Březhradu [cit. 15.6.2011]

www.mestojilemnice.cz, město Jilemnice [cit. 15.6.]

<http://aktualne.centrum.cz/>, Centrum aktuálně [cit. 17.6.2011]

Zákony

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění

Zákon 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, v platném znění

Zákon 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění

Zákon 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Zákon 183/2006 Sb., stavební zákon, v platném znění

Zákon 128/2001 Sb., o obcích

Ostatní použité zdroje

Thérová, Petra. 2011. [online] Prezentace komunitní koordinátorky Petry Therové k fóru Zdravého města: Jilemnice (Thérová, 2011) Dostupné z: <http://www.mestojilemnice.cz/cz/vysledek-hledani/?q=f%F3rum>

Příloha k řízení posouzení vlivů na životní prostředí EIA Březhrad: Výtah ze stanovisek a připomínek. [online] (Připomínky) Dostupné z: <http://www.zdravybrezhrad.unas.cz/> (nedatováno) [cit. 18.6.2011]

8. PŘÍLOHY

Příloha č 1 Transkripce rozhovoru s paní Evou Wilzoeouf, březen 2009

Příloha č. 2 Transkripce rozhovoru s paní Danou Pavlíčkovou, duben 2009

Příloha č. 3 Transkripce rozhovoru a panem Mgr. Alešem Bezroukem PhD, duben 2009

Příloha č. 4 Text petice občanského sdružení Za bezpečný a zdravý Březhrad

Příloha č. 5 Žádost občanského sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad o informování o zahajovaných správních řízeních (pouze přední strana),

Příloha č. 6 Návrh občanského sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad na pořízení změny územního plánu

Příloha č. 7 Hydrogeologické vyjádření pro sdružení Za zdravý a bezpečný Březhrad

Příloha 1 MJ-tazatelka; R1-respondentka

MJ Jak jste se o výstavbě dozvěděla? Slyšela jsem, že to byla náhoda?

R1 No, přesně. Oni drželi bobříka mlčení, zřejmě kvůli tomu, protože věděli, že by to smrdělo. Jela jsem ráno autobusem a tam mi jedna paní, co je taky v Komisi povídá, jestli jsem to slyšela, že tady má stavět Thyssen Krupp. Prý to bylo včera na Komisi, já jsem odešla dřív.

MJ A jak se o tom dozvěděla Komise?

Protože pan Ferčák se prořekl.

MJ Pan Ferčák o tom věděl?

Ano, on o tom věděl od srpna 2007

No, na Komisi jsme se bavili o tom, že nebudeme podávat připomínky ke Greenhousu. Říkala jsem mu, že to nevadí, stejně je to mimo obytnou zónu (*výstavba DHL a PPL terminálů v Březhradě, pozn. MJ*)

No, já jsem odešla a on prý řekl, že to nic není ten Greenhouse, ale co bude potom. To se teprve poděláme, až tam bude Thyssen Krupp

MJ Myslel logistické centrum?

No, oni to tak nazývají, ale to je fabrika, protože oni tam chtějí několik lodí nebo hal, které mají být vysoký 14 metrů, ale bez valu, bez zpevnění. Takže dohromady i s komunikací tak 18 metrů

No, tak jsem to řekla paní Kopecké, jestli o tom neví, a už to jelo, už to bylo takové spontánní...

MJ Co jste udělali potom?

No, zavolala jsem do Thyssen Kroup v Hradci a sehrála jsem habadůru na slečnu, že nutně potřebuji mluvit s panem inženýrem Miláčkem a ona mi na něj dala mobil. No, a zase máme známé na magistrátě... Ti se oklikou dostali k těm jejich plánům a tak dál a tak dál

MJ Takže vás, jako občany Březhradu, kterých se to přímo týká, nikdo neinformoval.

Ne, vůbec nikdo. Nic k připomínkování nám neposlali, ani za námi nikdo nebyl. Naopak si myslím, že Dušan Ferčák měl asi držet pusy, o tom jsem přesvědčeni všichni. Druhý den jsem dohnala inženýra Miláčka a řekla jsem mu, že volám za Komisi místní samosprávy, že jsme se tohle dověděli a že bychom chtěli, aby nám něco k tomu řekli, že bych byla ráda, kdyby pozvání přijali

MJ A to bylo v roce 2008?

No, občanské sdružení jsme založili v březnu 2008 oficiálně. Ale fungovali jsme od ledna, přesně nevím, 2008. Oni na tu schůzku přijeli. Byl tam jejich projektant pan inženýr Teplý, jejich investor inženýr Hrozný a někdo ze zemědělského družstva...panBurda a ten do toho pořád zasahoval...tomu jsem řekla, ať se do toho neplete, že jsem ho nezvala.

MJ Takže to bylo první oficiální setkání?

R1 Ano, první setkání, které jsem vyprovokovala já.

MJ A do té doby, kontaktovali jste nějak magistrát, někoho ze zastupitelů?

R1 Ne, z města ne. Začali jsme jednat s Thyssenem. Ale doneslo se nám, protože na magistrátu města lidi prostě pracují, že primátor Divíšek (*primátor Hradce Králové v letech 2006-2010, pozn. MJ*) je šíleně naštvaný...a začali mlžit. Zvali jsme je k nám, to přijel Brůna (vedoucí odboru hl. architekta HK, pozn. MJ) a Jireš (*opoziční zastupitel za ČSSD, pozn. MJ*)

No, kontaktovali jsme další sdružení. Místní ochránce přírody pan Kopecký a taky pana Hanouska z Plachty (*člen občanského sdružení Na Plachtě*). Ti nám pomohli...Hanousek se už dlouho snaží zachránit Plachtu a taky ví, jak s nimi (*se představiteli úřadu města, pozn. MJ*) jednat.

MJ Jak jste se o nich dozvěděli? Jak vám pomohli?

R1No, my se s některýma ekologama známe, hlavně pan Kopecký z ochránců přírody (*Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Orlice*), když tady stavěli Hornbach a Makro. Tak ty jsme kontaktovali sami, protože oni tady pokáceli pár stromů a některý překračovaly normy, byly větší, tak jsme chtěli vědět, jestli to můžou.

MJ A jak vám pomohli?

R1 Řekli nám, co máme dělat, že bude lepší, když založíme sdružení...No, pak nám dali tohle...jak žádat a co dát do stanov.... No, já jsem před tím setkáním nastudovala všechny zákony.

MJ A to setkání? To jste ho pozvali na jednání Komise?

R1 Ne, beseda s občany. On na to přistoupil a začal mlžit. A já jsem se ho pořád ptala na to samé a on nechtěl odpovídat, povídal, že jsem hrozná ženská.

Mně to nevadí, já je znám, My jsme chtěli po městu stezku s centra k nám, protože na rychlostní silnici s kolem nemůžeme, tak nám slíbili novou kanalizaci, zastávku na autobus postavili uprostřed silnice. Chtěli jsme přechod, že je to nepřehledné. Nic, jestli za tu dobu od 70. let, co nás připojili k Hradci, město dalo tak 5 milionů, tak je to moc

No, slíbil mi, že nám dá žádost Thyssenu o změnu územního plánu a k tomu kupní smlouvu mezi Thyssenem a tím zemědělským družstvem nakonec nám vzkázal, že na to jako občanské sdružení, nemáme právo. Tak jsem mu volala, že mi to slíbil a on, že na to má právo jen KMS, tak jsem tam přišla, dostala jsem ji, ale křičel, že Březhrad pořád řve

MJ Jak to je s vodou a se změnou územního plánu?

R1No, údajně to pásmo, to vodní pásmo vždycky bylo v průmyslové zóně, ale tomu se mi nechce věřit. Já si myslím, že lže. Oni jsou schopni antidatovat všechno. Já jsem se spojila i s tím pánem s Nasavrky, co to zakonzervoval

MJ Myslíte ten vodní zdroj?

R1 No, to. Oni to zakonzervovali a bylo. My jsme o tom nevěděli,

MJ Jednal s váma někdo z Thyssenu?

R1 Jo, začali proč to tam nechceme, přijel Miláček a Hrozný, a tak jim říkám, chlapi, ráno vstanu dám si kafe, sednu si na balkón a dívám se do zeleně. Tak bych se dívala do betonové zdi...

MJ Pořád se pohybujeme v období jara 2008

R1 No, to bylo někdy předtím, než jsem vystoupila..

Proč už vlastně nejste předsedkyní sdružení?

No, oni začali vykřikovat, ať se trhneme. Šli za starostou Opatovic a dělali rozpočty, že by to šlo, že bychom to utáhli...ale já ... Někdo nějakým handrkováním, vykřikováním nikdo nic nedokázal. A taky dcera, u nás se dveře netrhli, pořád někdo chodil, bylo to náročný období a tak jsem šla pryč...a nepřála bych nikomu toto zažít, tak bojovat. Vy je máte před sebou jak dvacetihlavou saň, vy víte, že máte pravdu, vy je uondáte paragrafama, vším možným a oni prostě nic. Dokonce vám dokáže říct, jak on se jmenuje..., že by to nebylo poprvé, že by to antidatovali. To vám řekne zastupitel...

MJ Co plánujete dál?

R1 Teď se čeká na „eju“ (řízení EIA, pozn. MJ). Oni taky chtějí podat stížnost k ústavnímu soudu, ale tomu já nevěřím. Podle mě je to ztráta času.

Příloha 2: MJ-tazatelka, R2-respondent

MJ Jste členem občanského sdružení?

R2 Členem nejsem.. Jsem členem přípravného výboru za místní referendum, jsem sám za sebe a o politiku se nezajímám. Mám rodinu a žiji tady, to mě zajímá. Dělán to kvůli nim.

MJ Jak jste se jako občan Březhradu o plánované výstavbě dozvěděl?

R2 Jak jste už asi slyšela od ostatních, prostě to prosáklo na schůzce Komise místní samosprávy, kde se předseda Komise prořekl, že je Magistrát pozval na raut a tam se mluvilo o tom, vystavit v Březhradě sklad Thyssenu.

MJ Jednal s vámi, myslím s občany, někdo z města, vlastník pozemků nebo někdo ze společnosti ThyssenKroup?

R2 Ne, nikdo s námi nemluvil.

MJ Co následovalo poté, co jste se o záměru dozvěděli?

R2, kde primátor tvrdil, že prioritou města je zvyšovat politiku zaměstnanosti a že to přinese nová pracovní místa. My jsme si ale zjistili, že v současnosti ThyssenKroup ve svém provozu tady v Hradci, zaměstnává pouze jednoho člověka, ostatní jsou zaměstnanci pracovních agentur.

MJ Na začátku roku 2008 vzniklo os Za zdravý a bezpečný Březhrad. Co v případě udělalo?

R2 Nevím přesně, co os dělalo, nejsem jejím členem. Ale konaly se a pořád se konají, pravidelné veřejné setkání s občany Březhradu. Sdružení si také nechalo vypracovat několik odborných posudků, protože Město vždycky s něčím přijde, s něčím argumentuje, že třeba vodní zdroj je špatný a že na to má posudek a tak Sdružení chce mít svůj vlastní nezávislý posudek....

MJ Jak vlastně probíhala nebo probíhá spolupráce s Magistrátem?

R2 Město to nezajímá. Zajímá je jen to, co se děje v centru a my jsme čtyři kilometry od Hradce, Výstavbu naplánovali bez nejmenšího zájmu informovat o něm veřejnost.

Všechno s čím jsme argumentovali, nebo na co jsme přišli, že bychom se zákonně mohli bránit, tak Město řeklo „To můžeme obejít, to se dá udělat jinak, to si špatně vykládáte...“

MJ A co spolupráce s investorem?

R2 Snažili se zpracovat předsedkyni, ale my máme dobré informace. Postavili tady billboard a nápisem „Dobrý soused“ a přitom lžou o hlukových limitech a pokáceli tady stromy, že prý to byl nálet. Měřili jsme to, některé měly přes 20 centimetrů.

MJ Proto jste přišli se žádostí o vyhlášení místního referenda na vznik samostatné obce Březhrad?

R2 No, my jsem probírali všechny možnosti, jak výstavbě zabránit a když jsme viděli, že nás Město vůbec neposlouchá a že nemáme žádnou možnost zabránit výstavbě...tak jsme se domluvili, že pohrozíme městu odtržením. Nikdo z nás to nebral vážně ze začátku a mysleli jsme si, že tak Město donutíme, aby s námi mluvilo, ale to se nestalo.

MJ Rada města návrh na vyhlášení referenda zamítla. Co budete dělat dál?

R2 No, odvolali jsme se proti rozhodnutí Města a teď čekáme na rozhodnutí soudu A taky probíhá velká EIA, do března jsme posílali připomínky, jenomže stejně není rozhodnutí závazné...Tady je díra v zákoně, mysleli jsme si, že když Kraj stavbu nedoporučí, že je konec, ale oni na to nemusí brát ohled.

MJ Nebojíte se, že snaha o referendum a odtržení odsouvá případ výstavby logistického centra na vedlejší kolej?

R2 Ne. Opravdu není jiná možnost, nevidíme cestu, jak se proti plánu Města bránit. Když budeme samostatná obec, budeme si sami rozhodovat například o územním plánu. Tady není možné prosadit něco zákonnou cestou...To je naprostá bezmoc.

MJ Město argumentuje tím, že na vyhlášení referenda je nutné mít nad 1000 občanů.

R2 To ano, jenže my se nemůžeme dopátrat toho, kolik lidí u nás žije. Město říká 960, ale my jsme lidi obešli a napočítali jsme 1012.

MJ Požádali jste někoho o pomoc?R2 Ombudsmana, ten má podklady...Taky ochránce přírody z Hradce a nechali jsme si udělat posudky, ale na to se zeptejte paní Pavlíčkové. Já jsem jenom ve Výboru...

Rozhovor 3 MJ-tazatelka, R3 respondentka

MJ Jak jste se jako občan Březhradu o plánované výstavbě dozvěděla?

R3 OD kamarádky

MJ Jste členka sdružení?

R3 Jo. Zakládala jsem ho společně s paní (R 1) a dalšíma. Byla jsem nejdřív místopředseda a pak jsme měly neshody s paní Wieulzeouf. Ona měla problémy na magistrátě, že křičela na pana Brůna (vedoucí odboru hlavního architekta HK, pozn. MJ). Tak potom vystoupila a mě zvolili.

MJ Proč jste založili občanské sdružení?

R3 Poradili nám to, že budeme mít právní subjektivitu a IČO a budou nás muset informovat, jestli Kruppen podává další změnu (*územního plánu, pozn. MJ*)

MJ Kolik lidí z Březhradu vás podporuje?

R3 No, spousta lidí, každému to vadí. Máme pravidelné schůzky v budově Pošty, tam je tak 30, 40 lidí. Za začátku jsme se tam ani nevešli. Tam pokaždé informujeme o tom, jak to postupuje dál a radíme se, co budeme dělat.

MJ S kým ještě spolupracujete?

R3 No, teď ani s nikým. spíš se navzájem podporujeme...Sdružení Na plachtě a taky ochránci přírody

Jo, pomohl nám pan Kopecký, oni dělali analýzy a připomínkovali „eju“ (*řízení EIA, pozn. MJ*)

Taky jsem zažádali o grant nadaci VIA: Dostali jsme 30 000 za ně jsme uhradili náklady na právníky a na posudky.

MJ Jak probíhá spolupráce mezi magistrátem a občany Březhradu?

R3 No, v červenci 2008 jsme měli setkání s Divíškem (primátor a s Miláčným z Thyssenu. Divíšek mi řekl, že bude odpovídat, jenom na to, co jsi se mnou domluvil. Řekli jsme mu o vodě, že máme posudek a on na to, že mají vlastní, ale žádný neměli.

MJ Co se teď děje ohledně Březhradu (duben 2009)?

R3 No, probíhá EIA, pořád jsme všem říkali, ať připomínají, že je to důležité, protože se tím musí zabývat, každou zvlášť a oddálí se to. Výsledek má být příští týden (6.-10.4.2009, pozn. MJ). V březnu jsme požádali Ministerstvo životního prostředí, aby to dozorovalo, to nám taky poradili z Plachty, že se tím zajistí objektivita. A taky asi víte, nám Krajský soud zamítl žalobu, odvoláme se k Ústavnímu soudu. Máme přes 1000 obyvatel, nikde není napsané, že to musí být s trvalým pobytem...

PETICE

dle čl. 18 Listiny základních práv a svobod
a zákona č. 85/1990 Sb. o právu petičním

*My níže podepsaní občané Hradce Králové, obyvatelé městské části Březhrad, prostřednictvím této petice zásadně **nesouhlasíme** se změnou územního plánu v lokalitě V13 Březhrad z ploch lesů hospodářských na plochy výroby a služeb bez negativního vlivu na okolí. Současně **nesouhlasíme** s výstavbou Logistického centra ThyssenKrupp Ferrosta s.r.o. z těchto důvodů:*

- pozemek č. parc. 85/1 v k.ú. Březhrad je podle platného územního plánu zahrnut mezi **plochy výroby a služeb bez negativního vlivu na okolí**. Máme za to, že záměr společnosti ThyssenKrupp Ferrosta spol.s.r.o. nesplňuje předpoklad vyloučení negativního vlivu na okolí, a to především s ohledem na blízkost obytné zóny. Lze předpokládat, že by okolí bylo ohroženo především produkcí **hluku a prachových částic**
- vzhledem k nestabilnímu podloží (tekuté písky, agresivní spodní voda) považujeme za problematické i vibrace vznikající při kolejové dopravě, které by mohly narušit **statiku blízkých bytovek**
- velká část obyvatel Březhradu používá vodu z vlastních studní a vzhledem k plánované výrobě, mechanismům a dopravě lze předpokládat, že by mohlo dojít ke znečištění podzemních vod a studní
- klíčovým kritériem při výběru této lokality je pouze **možnost vybudování nové vlečky** a její napojení na dráhu ČD, naprosto však nebyla zohledněna blízkost obytné zóny. Stavba by velmi negativním způsobem ovlivnila **životní podmínky cca 1350 obyvatel Březhradu**. Na život 400 - 500 obyvatel žijících v těsné blízkosti plánovaného logistického centra by tato stavba měla dopad přímo katastrofální.
- následkem výstavby by došlo k výraznému snížení **tržní ceny nemovitostí**. V důsledku toho by pro obyvatele postižené touto výstavbou bylo problematické byty a domky prodat a odstěhovat se klidnější lokality Hradce Králové
- haly vysoké 14 m by s velkou pravděpodobností z jižní strany zastiňovaly protilehlá okna nejbližší bytovky
- lokalita Hradec - Králové - Březhrad **nemá dobrou dopravní dostupnost a napojení na celostátní dopravní síť**, naopak se doprava výrazně zkomplikovala již výstavbou několika marketů (Makro, Hornbach, TESCO)
- vykácením zeleně by došlo k narušení krajinného rázu, neboť **zeleň a lesy s převahou borovic jsou významnou dominantou v lokalitě Březhrad**

MAGISTRÁT MĚSTA HRADCE KRÁLOVÉ
ODBOR STAVEBNÍ
ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY 408
502 00 HRADEC KRÁLOVÉ

V Hradci Králové 14. dubna 2008

Věc :

Žádost o informace o zahajovaných správních řízeních dle §70 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Oznamujeme Vám tímto, že „Zdravý a bezpečný Březhrad, o.s.“ se sídlem Březhradská 149, 503 32 Hradec Králové, je **občanským sdružením, jehož hlavním posláním dle stanov je ochrana přírody a krajiny**, poskytování obecně prospěšných služeb v oblasti ochrany životního prostředí, zvyšování kvality života a rozvoje vedoucího ku prospěchu a spokojenosti občanů v naší městské části Březhrad, bezpečnost a ochrana osob a jejich majetku a řešení optimální dopravní situace , podpora volnočasových aktivit.

Na základě shora uvedeného žádáme, abychom byli v souladu s §70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, informováni o zamýšlených zásazích a zahajovaných řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, které spadají do níže uvedené specifikace.

Věcná specifikace žádosti: žádáme o informování o správních/stavebních řízeních na výstavbu a další činnosti:

- stavební řízení na stavby a činnosti, které představují **zásah do významného krajinného prvku** (nebo by mohly tento prvek ovlivnit) – dle §4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.
- stavební řízení na stavby a činnosti, které by mohly **snížit nebo změnit krajinný ráz** – dle §12 zákona č. 114/1992 Sb.. Žádost se týká jak urbanizované, tak neurbanizované krajiny – především se jedná o stavby, které představují významný zásah do stávajícího krajinného rázu – výškové budovy, plošně rozsáhlé budovy a areály, průmyslové, skladové a komerční objekty (zejm. obchodní centra, překladiště, výrobní haly apod.), objekty výškově, plošně,

Magistrát města Hradec Králové
odbor hlavního architekta
Československé armády 408
502 00 Hradec Králové

Návrh na pořízení změny územního plánu

Navrhovatel:

**Komise místní samosprávy Březhrad, adresa pro doručování Poštovní 45, 503
32 Hradec Králové**

Komise místní samosprávy Březhrad byla zřízena jako komise Rady města Hradec Králové zejména jako orgán pečující o zájmy občanů v části města Březhrad. S ohledem na plnění této své funkce podává následující návrh na pořízení změny územního plánu města Hradec Králové.

Část města Březhrad zahrnuje jednak původní zástavbu tvořenou převážně rodinnými domky, jednak novou zástavbu panelovými domy. Obě části jsou opticky odděleny železniční tratí. Panelové domy byly vybudovány převážně v souvislosti s potřebou ubytování zaměstnanců masokombinátu umístěného nedaleko této zástavby. Po ukončení provozu masokombinátu došlo ke značné obměně uživatelů bytů v těchto domech, bydlení v těchto domech již není nijak vázáno na výkon práce. Bydlení v uvedených domech využívají v současné době zejména lidé upřednostňující bydlení v klidné části města. Oceňována je také možnost dětí využívat přilehlé plochy k hrám bez ohrožení dopravou či jinými vlivy.

Shora popsané panelové domy bezprostředně sousedí s pozemkem č. parc. 85/1 v k.ú. Březhrad. Na tomto pozemku se nacházejí vrty pitné vody, které donedávna sloužily k zásobování areálu bývalého masokombinátu i obyvatel uvedených domů pitnou vodou. Toto využití bylo ukončeno napojením části města Březhrad na nově vybudovaný vodovod. S ohledem na to bylo také zrušeno povolení k odběru vody z vrtů na tomto pozemku.

Pozemek č. parc. 85/1 v k.ú. Březhrad je podle platného územního plánu zahrnut mezi plochy výroby a služeb bez negativního vlivu na okolí. Toto určení považujeme s ohledem na shora popsané skutečnosti, zejména na bezprostřední blízkost bytové zástavby, za nevyhovující. Jak je uvedeno výše, uvedená lokalita je vyhledávána k bydlení zejména s ohledem na okolní klid, bezprostřední blízkost zařízení pro výrobu či služby by toto pozitivum jednoznačně narušila. S ohledem na to navrhujeme změnu využití tohoto území na **čistě obytné plochy anebo plochy vhodné k účelu realizace volnočasových aktivit**, které v k.ú. Březhrad zcela chybí.

Vlastníkem pozemku je ke dni podání tohoto návrhu společnost Presela s.r.o., IČ 25939017. Navrhovatel dále uvádí, že změna funkčního využití pozemku nepovede k jeho znehodnocení, naopak možnost bytové zástavby může hodnotu pozemku zvýšit.

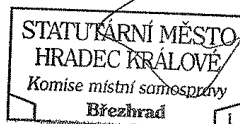
Navrhovatel zároveň upozorňuje, že podáním návrhu také reaguje na záměr společnosti ThyssenKrupp Ferrosta spol. s r.o. vybudovat na uvedeném pozemku logistické centrum pro skladování a distribuci hutního materiálu. Uvedená společnost zároveň žádá o změnu územního plánu, a to ve vztahu k pozemkům č. parc. 146/2 a 86, oba v k.ú. Březhrad zahrnutých mezi plochy lesů hospodářských na plochy výroby a služeb bez negativního vlivu na okolí a ve vztahu k pozemku č. parc. 146/1 zahrnutému mezi plochy krajinné zeleně také na plochu výroby a služeb bez negativního vlivu na okolí. S uvedenou změnou územního plánu navrhovatel na základě stanoviska obyvatel části města Březhrad nesouhlasí. Zeleň a lesy tvoří příjemný doplněk uvedené lokality, lesy s převahou borovic jsou významnou dominantou části města Březhrad. Oboje potom přispívá ke klidnému bydlení. Výstavba uvedeného logistického centra pro skladování a distribuci hutního materiálu by velmi negativním způsobem ovlivnila klidné bydlení zhruba 1350 obyvatel žijících v lokalitě Březhrad. Životní podmínky 400 - 500 obyvatel žijících v těsné blízkosti plánovaného logistického centra by se dokonce mohly stát zcela nepřijatelnými pro život. Navíc by hodnota jejich nemovitostí, do nichž obyvatelé Březhradu investovali nemalé peníze a úsilí, na trhu významně klesla, lze předpokládat až o polovinu. Z toho důvodu by pro obyvatele Březhradu bylo velmi problematické nemovitosti prodat a přestěhovat se do jiné, klidnější části města Hradce Králové.

Navrhovatel se domnívá, že záměr společnosti ThyssenKrupp Ferrosta spol. s r.o. nesplňuje předpoklad nedostatku, resp. vyloučení negativního vlivu na okolí a není pro uvedenou lokalitu vhodný. Obdobné záměry by podle názoru navrhovatele měly být soustředěny do průmyslových částí města.

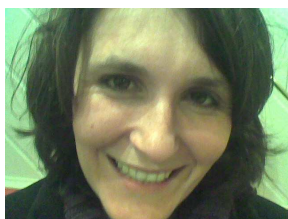
Vzhledem k tomu, že navrhovatel je zřízen orgánem města, má za to, že náklady spojené s pořízením navržené změny územního plánu by mělo nést město. Navrhovatel je ochoten na úhradu nákladů využít i prostředky, které mu město na jeho činnost poskytuje.

V Hradci Králové dne 21. března 2008

Ing. Dušan Ferčák
předseda KMS Březhrad

9. O AUTORCE

Magdaléna Juráková absolvovala bakalářské studium sociální práce na Univerzitě Hradec Králové.

Během studií pracovala jako dobrovolnice v neziskových organizacích Občanské poradenské středisko, o. p. s., a Občanské sdružení Salinger.

Několik let strávila ve Velké Británii, kde se kromě studia anglického jazyka věnovala dobrovolnické práci pro společnost pomáhající s integrací imigrantů.

V poslední době pracovala jako učitelka anglického jazyka.

10. SLOVNÍK DŮLEŽITĚJŠÍCH JMEN A POJMŮ

Aarhuská úmluva: Aarhuská úmluva je jedním z nejvýznamnějších výsledků toho, jak velký význam má ochrana životního prostředí v Evropě. Úmluva rozděluje práva veřejnosti do tří oblastí-právo na informace o životním prostředí, právo veřejnosti účastnit se rozhodovacích procesů a právo na soudní ochranu. Česká republika ji ratifikovala v roce 2004 (Motzke, 2007).

Arnstein Sherry R.: Autorka tzv. participačního žebříku, který publikovala v 60. letech 20.století v USA. Rozděluje participaci do tří rovin, z nichž nejvyšší rovina je ta, kdy je kontrola rozhodování v rukou občanů (Arnstein, 1969)

Dotčená veřejnost: Vymezuje ji Aarhuská úmluva. Dotčenou veřejností je označen každý, kdo má na rozhodování v oblasti ochrany přírody zvláštní zájem. Dotčenou veřejností jsou vždy organizace občanské společnosti, jejichž cílem je ochrana přírody (Motzke, 2007).

Environmental Impact Assessment (EIA): Česky posuzování vlivu na životní prostředí konkrétního investičního záměru. K řízení má každý právo podat připomínky. Stanovisko vydává odbor životního prostředí Krajského úřadu (zákon 100/2001 Sb.)

Grassroots/participace na místní úrovni: Sdružování občanů na místní úrovni. Vztahuje se k místním spolkům, asociacím, které zakládají lidé v obcích proto, aby prosadili své návrhy prostřednictvím účasti na rozhodovacích procesech (kapitola 2.3).

Místní Agenda 21: Místní agenda 21 je program udržitelného rozvoje na místní úrovni. Občané, jejich sdružení a další subjekty v obci, se podílejí na tvorbě strategických plánů v oblasti životního prostředí, sociální oblasti a územního rozvoje tak, aby naplnily principy udržitelného rozvoje (OECD, 2009).

Občanská participace: Účast veřejnosti na rozhodovacích procesech. Strukturovaný proces, který probíhá ve fázích. V každé z nich je uplatněn soubor vhodných participačních technik (kapitola 2).

Občanská společnost: Prostor mezi rodinou a státem a trhem, ve kterém se lidé sdruží a prosazují své cíle (Dohnalová, 2004).

Organizace občanské společnosti: Různorodé formální i neformální skupiny a organizace. Občanská sdružení na místní úrovni i velké profesionální organizace poskytující odborné služby.

Partnerství: Spolupráce obcí, zájmových organizací, podnikatelských subjektů založena na principu partnerství tj. rovnosti v rozhodování (Rada ES, 1999)

Putnam Robert: Americký sociolog. Zabýval se konceptem sociálního kapitálu ve vztahu k místním organizacím (Putnam, 2000)

Regulatory Impact Assessment (RIA): Posuzování dopadu určitého návrhu nebo opatření na společenské oblasti (např. na oblast životního prostředí) (OECD, 2009)

Rozhodovací procesy: Postup na jehož konci je dosaženo návrhu, opatření. Procesu se nejlépe účastní se všechny strany, které jsou výsledným rozhodnutím dotčeny (

Sociální kapitál: Sociologický termín, který Putnam definuje jako „...sociální kapitál poukazuje na spojení mezi lidmi-sociální sítě a normy recipročního vztahu a důvěryhodnost, které z nich vznikají. V tomto smyslu je sociální kapitál velmi blízký tomu, co někteří nazývají „občanská ctnost“ (Putnam, 2000).

Tocqueville Alexis de: Francouzský sociolog a historik, který nadčasově analyzoval fungování zastupitelské demokracie. Významnou roli pro demokratický rozvoj spatřoval v decentralizaci a sdružování na místní úrovni (Tocqueville, 2000).

Územní plán: Územně rozvojový dokument obce, který reflektuje potřeby místa a je výsledkem spolupráce občanů, jejich sdružení, podnikatelských subjektů a dalších (Metodika procesu zapojení, 2003).

11. REJSTŘÍK

Aarhuská úmluva, 6, 8, 25, 78

Dotčená veřejnost, 6, 27, 78

ekologické organizace, 8, 2, 15, 19, 20,
21, 22, 23, 70

Grassroots participace, 6, 8, 15

Místní agenda 21, 55

neziskových organizací, 17, 18, 22, 42,
44, 47

Občanská participace, 2, 6, 7, 8, 1, 4, 57,
78

občanská společnost, 6, 12, 72

občanské sdružení, 8, 2, 3, 13, 23, 29, 30,
34, 47, 58, 59, 66, 70

Organizace občanské společnosti, 6, 12,
18, 40, 73, 78

participace, 6, 8, 1, 4, 6, 9, 11, 18, 19, 22,
24, 25, 26, 31, 33, 36, 40, 42, 48, 49,
50, 51, 57, 58, 63, 71, 72, 73, 78

partnerství, 43, 45, 47, 52, 57

sociální hnutí, 16

Sociální kapitál, 6, 7, 9, 10, 78

Tocqueville, 5, 6, 78

zapojování veřejnosti, 6, 7, 1, 2, 3, 4, 17,
21, 22, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53,
56, 58, 59, 73